

ρέτησε τοὺς ἴδιοκούς του· καὶ ἔδωκε τάς τελευταίας παραγγελίας, ἐπιεινὴ μερώτατα καὶ διατηρῶν τὴν εὐθυμίαν του τὸ κώνειον. Αἱ τελευταῖαι του λέξεις ἡσάν πρὸς τὸν Κρίτωνα: «Ὦ Κρίτων, ἔφη, τῷ Ἀσκληπιῷ ὅφεί λο μεν ἀλεκτρυόνα· ἀλλὰ πόδοτε καὶ μὴ ἀμελή σητε»¹⁾

γ) Πολιτεία (ΙΙ-X).

«....ἐρ οὐδαρεῖ Ισω; παράδειγμα ἀνάγεται τῷ βοτάνομένῳ δρῦν καὶ δρῦντι ἕαυτὸν κατοικεῖετ...» (Πολιτεῖα 592b)

Ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος ἀποτελεῖ ἐκπλήρωσιν ὀνείρου καὶ πραγματοποίησιν πόθου, ὅχι μόνον διότι ὁ Πλάτων ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τέλους πῶς θὰ ἐπρεπε νὰ κυβερνᾶται ἡ πατρίς του, ἀλλὰ καὶ διότι εὗρε τὸ ἀληθές καὶ πραγματικὸν ἰδεῶδες, τὸ διποίον πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ, καὶ πρὸς τὸ ὄπιον πρέπει νὰ προσανατολίζηται ὁ ἀνθρωπος ἐν γένει, εἴτε ὡς κοινωνία, εἴτε ὡς ἀτομον. Εἰς τὸ σύνολον τῶν συγγραφῶν του, αὐτὴ ἀποτελεῖ διὰ τοῦτο τὸ κέντρον, ἀπὸ τοῦ διποίου ἐκπέμπονται αἱ διάφοροι ἀκτίνες καὶ διὰ τὴν Ἡθικήν, διὰ τὴν Παιδαγωγικήν, διὰ τὴν Αἰσθητικήν, διὰ τὴν Ψυχολογίαν καὶ διὰ τὴν Μεταφυσικήν, διὰ τὴν Γνωσειολογίαν καὶ Ἐπιστημολογίαν. Ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἀναπτύσσεται πλήρως ἡ περὶ ἰδεῶν αὐτοῦ θεωρία καὶ ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὸν βίον ἐν γένει.

Ἄφοῦ εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Πολιτείας, ἡ ἔξακριβωσίς καὶ ὁ δρισμὸς τῆς δικαιοσύνης ὡς βάσεως τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, καὶ ἡ συσχέτισις ταύτης πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, δὲν κατωρθώθη, ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἔρευνα ἀπὸ τοῦ δευτέρου βιβλίου κατὰ τὴν τρίτην ταύτην περίοδον, ὅπότε διπλευματικὸς ὀρίζων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ συγγραφέως ἔχουν εύρυνθῇ παρὰ πολὺ.

1. Σημ. Εἰς τὸν διάλογον τοῦτον διακρίνεται σαφῶς ἡ ἐπιδραστις τῶν Πυθαγορείων εἰς τὸν Πλάτωνα. Ἡ περὶ αὔτοκτονίας θεωρία, ἡ περὶ μετεμψυχώσεως καὶ περὶ καθάρσεως ἀντίληψις, καὶ ἡ θεωρία τοῦ σώματος καὶ τῶν ἡδονῶν ὡς ἐμποδίων διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀληθείαν καὶ τὰς ἴδεας, εἶναι Πυθαγορικαὶ καὶ Ὀρφικαὶ ἀντίληψεις. Ταύτας δύνας προσπαθεῖ ὁ Πλάτων νὰ τὰς στηρίξῃ ἐπιστημονικῶς. «Οπου δὲν δύναται, ἡ πλάσττει μύθους ἔξ αὐτῶν, ἡ τὰς ἀπορρίπτει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπορρίπτει τὴν περὶ τῆς ψυχῆς ὡς ἀρμονίας θεωρίαν τοῦ Φιλολόδου καὶ τὰς περὶ φθορᾶς τῆς ψυχῆς ἀντίληψεις. Ανακαλύπτει τὰς ἀντιφάσεις, ἔρευνα τὰς κατ' αὐτὰς τελείως, καὶ εἰς τὸ τέλος ισοπεδώνει τὸ ἔδαφος ἐφαρμόζων τὴν ἰδεοθεωρίαν.

Εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον τῆς Πολιτείας¹⁾ διάλογος δὲν είναι ἐριστικός πλέον ὅπως μὲν τὸν Θρασύμαχον. Οἱ Σωκράτης καὶ οἱ φίλοι του Γλαύκων καὶ Ἀδείμαντος, συγκεντρώνουν τὰς δυνάμεις τῶν διὰ νὰ ἀνακαλύψουν τὴν ἀλήθειαν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λαμβάνουν τὸ μέρος τοῦ Θρασυμάχου καὶ διὰ τῶν διαφόρων ἀντιρρήσεων καὶ ἀντιλογιῶν θέλουν νὰ βοηθήσουν τὸν Σωκράτην εἰς τὰς σκέψεις του καὶ εἰς τὴν εὑρεσιν δρισμοῦ τῆς δικαιοσύνης μὴ ἐπιδεχομένου ἀντίρρησιν. Ὑποστηρίζουν λοιπὸν τὸν ἀδικον καὶ τὴν ἀδικίαν φέροντες ως ἐπιχειρήματα, μεταξὺ ἀλλων, καὶ ὅσα περὶ «φύσει» καὶ «νόμῳ» δικαίου λέγονται, καθ' ἡ ἀδικία παρουσιάζεται ως «φύσει ἀγαθόν». Οἱ Σωκράτης θέλων νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν δικαιοσύνην, ἐπανέρχεται εἰς τὸν δρισμὸν αὐτῆς, θέλει δικαιοσύνην νὰ ἔχεταί τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀδικίαν τόσον ως πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ ἔννοιαν, ὅσον καὶ ως πρὸς τὴν ἔξαρτων ωφέλειαν. (368 ε) Ἐπειδὴ σαφέστερον ἐκδηλώνεται ἡ δικαιοσύνη «ἐν τῷ μείζονι», εἰς τὴν πολιτείαν κοινωνίου, νομίζει δτὶ είναι εὔκολωτερον νὰ ἔχει βιβώση τὰ κατ' αὐτὴν εἰς αὐτὰς τὰς μορφὰς τοῦ βίου. Μετὰ τοῦτο θὰ ἐρευνήσῃ τὰ κατ' αὐτὴν καὶ εἰς τὸ ἄτομον, περὶ τοῦ ὅποιου κυρίως πρόκειται.

Κοινωνία καὶ πολιτεία ἥλθον εἰς φῶς ἐκ τῶν ἀναγκῶν, τὰς ὅποιας ἔχει διαθρωπος καὶ εἰς τὰς ὅποιας δὲν δύναται μόνος, ως ἄτομον, νὰ ἀνταποκριθῇ. Οἱ διαθρωποι συνδέουνται πρὸς ἄλλήλους, συζοῦν καὶ συγκατοικοῦν, καὶ ἐκαστος διὰ τῆς ἐργασίας του συμβάλλει εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Τοιουτοτρόπως λαμβάνει χώραν καταμερισμὸς ἐργασίας, ἀφοῦ μάλιστα διεῖ διαθρωπος δὲν είναι δυνατὸν νὰ ἐκτελῇ πολλὰς συγχρόνως κοινωνίου εἶδους ἐργασίας. «Ἐκαστος τὰ αὐτοῦ πράττει» (370α). Ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴν τοιαύτην συγκρότησιν τῆς κοινωνίας (πόλεως), ἐπειδὴ σὺν τῷ χρόνῳ πολλαπλασιάζονται σοὶ ἀνάγκαι, γίνεται ἡ νεωτέρα πολυσύνθετος μορφὴ πόλεως καὶ κοινωνίας. Λόγω αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν ἀναγκῶν, τὸ ἕδαφος δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν διατροφὴν τῶν κατοί-

1. Σημ. Λόγω τοῦ περιωρισμένου χώρου ἐνταῦθα, θὰ περιγράψωμεν εἰς τὸ Κεφάλαιον τοῦτο τὴν πορείαν μόνον τοῦ διαλόγου διὰ περιλήψεων ἐκ τῶν βιβλίων καθ' ἑκαστα. Ἀνάπτυξις καὶ κριτικὴ τῶν περὶ Πολιτείας θεωριῶν τοῦ Πλάτωνος γίνεται κατωτέρω εἰς Ιδιαίτερον κεφάλαιον τοῦ ἐπομένου, πετάρτου μέρους τοῦ παρόντος βιβλίου.

κων. 'Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀνταπτύσσεται διάθεσις προσαρτήσεως ἄλλου ξένου ἐδάφους, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶναι δυνατὸν νὰ κατωρθωθῇ βίᾳ, διότι οἱ γείτονες δὲν παραχωροῦν οἰκειοθελῶς τὸν τόπον τῶν εἰς ἄλλους. 'Ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ ἀνάγκη ἀμύνης τῆς χώρας καὶ διεξαγωγῆς πολέμου διὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἐδάφους. Τὸ τοιούτον ἔργον τῆς ἀμύνης καὶ τῆς ἐπιθέσεως, ὡς προϋποθέτον ἐκπαίδευσιν, γνώσεις καὶ ἀσκησιν, ἀνατίθεται εἰς ίδιαιτέραν τάξιν ἐκ πολιτῶν, εἰς τὴν τάξιν τῶν φυλάκων. Οὗτοι ἐκλέγονται ἀναλόγως τῶν φύσεως καὶ ιδιοφυίας τῆς φύσεως καὶ ιδιοφυίας τῶν ματικῆς ἀπόψεως πρέπει νὰ παρουσιάζῃ ρώμην, τελείαν ἀνάπτυξιν καὶ λειτουργίαν τῶν αἰσθήσεων, ἀπὸ ψυχικῆς δὲ ἀναλόγως, πρέπει νὰ διακρίνηται ὡς «θυμὸς οἰνοφύτης καὶ φιλόσοφος» διὰ θάρρους καὶ ἀνδρείας, διὰ φιλομαθείας καὶ διὰ τῆς ἴντανότητος τοῦ διακρίνειν φίλους καὶ ἔχθρους. Μετὰ τὴν ἑξακρίβωσιν τῆς φύσεως καὶ ιδιοφυίας καταβάλλεται φροντὶς διὰ τὴν τελείον ἐκ παῖδευσιν καὶ μόρφωσιν αὐτῶν. Αὕτη ἔχει σημασίαν καὶ σπουδαιότητα μεγάλην, διότι ἔξ αὐτῆς ἑξαρτᾶται νὰ γίνουν οἱ φύλακες καλοὶ καὶ νὰ ἐργάζωνται πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, ἢ κακοὶ ἐφαρμόζοντες τὴν εἰς χεῖράς των δύναμιν εἰς βάρος καὶ πρὸς ζημίαν τῶν πολιτῶν.

'Ἡ ἐκπαίδευσις καὶ μόρφωσις τῶν φυλάκων γίνεται, ὡς πρὸς, μὲν τὸ σῶμα διὰ τῆς Γυμναστικῆς, ὡς πρὸς δὲ τὴν ψυχὴν διὰ τῆς Μουσικῆς (376 e). 'Ἡ Μουσικὴ ἐπιδρᾷ διὰ «λόγων» οἱ ὅποιοι εἶναι, τὸ μὲν «ἀπολύτως ἀληθεῖς», τὸ δὲ «Μῦθοι», δηλαδὴ λόγοι ψευδεῖς, ἐνίστε δὲ καὶ ἀληθεῖς. Κατὰ πρῶτον γίνεται χρῆσις τῶν μύθων «μάλιστα γάρ δὴ τότε, ὅτε δέ νέος κοὶ ἀπαλός πλάττεται». 'Ενεκα τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς καὶ σημασίας τῶν μύθων πρέπει νὰ γίνεται καὶ ἐκλογὴ τούτων μετὰ μεγάλης προσοχῆς. Οἱ ὑπάρχοντες μῆθοι θεωροῦνται ἀκατάληλοι, διότι παριστάνουν Θεούς διαμαχομένους, φιλονικοῦντας, κλπ. ἐνῷ οἱ νέοι πρέπει νὰ μανθάνουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθός καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι αἰτία γκακοῦ. Καὶ τὰ λεγόμενα περὶ ἀλλοιώσεων καὶ μεταμορφώσεων τῶν θεῶν δὲν πρέπει νὰ διδάσκωνται, διότι πᾶσα ἀλλοιώσις καὶ μεταβολὴ—ὅπως καὶ κίνησις ἐν γένει—εἶναι σημεῖον ὀπτελείας. 'Ἄστε τὰ παρὰ τοῦ Ὁμήρου περὶ θεῶν λεγόμενα εἶναι ἀκατάληλα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων.

Εἰς τὸ τρίτον βιβλίον συνεχίζεται ἡ περὶ μορφωτικῆς ἀξίας τῆς Μουσικῆς καὶ τῆς Γυμναστικῆς συζήτησις. 'Ο φοβὸς

τοῦ θανάτου ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀνδρείαν. Τούτου ἑνεκα δὲν πρέπει νὰ γίνηται λόγος εἰς τοὺς νέους περὶ τῶν ἐν τῷ "Ἄδῃ σκιῶν, οὔτε περὶ Κωνστοῦ καὶ Στυγός, οὔτε ότι δὲ Ἀχιλλεὺς προύτιμησε νὰ εἴναι δαῦλος ἐπὶ τῆς γῆς, παρὰ ἀρχῶν ἐν τῷ "Ἄδῃ. "Ἐν γένει δέσσα «φρίττειν ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας» δὲν πρέπει νὰ λέγωνται εἰς τοὺς νέους. 'Ακολούθει τώρα κριτικὴ τῆς ποιήσεως, ἥτις χωρίζεται εἰς διηγηματικό καὶ εἰς δραματικόν ἢ μιμητικὸν εἴδος.

*Ἐν τοῦ διηγηματικοῦ πρέπει νὰ γίνηται ἔκλογή. Τὸ μιμητικὸν εἶδος ἀπορρίπτεται, διότι προκειμένου νὰ «πράττῃ τις τὰ αὐτά» καὶ νὰ ἔκμαθῃ τὸ ἔργον του, πρέπει νὰ περιορίζηται εἰς τοῦτο καὶ νὰ μὴ μιμῆται ἄλλα καὶ πολλά, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἀλλωστε είναι καὶ ἀδύνατον, ἀφοῦ οὔτε δὲν ποιητὴς δὲν ἡμπορεῖ νὰ παρουσιάζῃ τελείαν μίμησιν γράφων κωμῳδίαν καὶ τραγῳδίαν (359a Συμπόσ. 223d). "Επειτα αἱ μιμήσεις ἀνελευθέρων πράξεων καὶ πραγμάτων διαφθείρουν τοὺς νέους, διότι «ἐὰν ἐκ νέων πόρρω διατελέσωσιν, εἰς ἔθη τε καὶ φύσιν καθίστανται καὶ κατὰ σῶμα καὶ φωνὰς καὶ κατὰ διάνοιαν». Μόνον ἐν εἶδος μιμήσεως ἐπιτρέπεται: «τοῦ ἐπιεικοῦς καὶ προσήκοντος», τοῦ ἀνδρείου, τοῦ σώφρονος, τοῦ δσίου καὶ τοῦ ἐλευθέρου. "Ἄρα μόνον δὲ ποιητὴς, «δὲ τοῦ ἐπιεικοῦς μιμητὴς» πρέπει νὰ διδάσκηται. 'Απὸ τὸ ἔτερον εἶδος τῆς μουσικῆς, ἀπὸ τὸ ἄσμα καὶ τὸ μέλος, ἀπορρίπτονται οἱ ρυθμοί, αἱ μελωδίαι, καὶ αἱ ἀρμονίαι, αἱ ὅποιαι ἐκθηλύνουν καὶ μαλθακοποιοῦν, καὶ ἀντ' αὐτῶν συνιστᾶται ἡ ἀνδροπρεπής καὶ κοσμία μουσική, ἡ δυναμένη νὰ ἀναπτύσσῃ καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν "Ἐρωτα πρὸς τὸ καλὸν καὶ ὡραῖον. Τοιάντη θεωρεῖται ἡ δωρικὴ μουσική.

"Η Γυμναστικὴ ἔχεται ζομένη βαθύτερον, δὲν περιορίζεται τώρα εἰς τὸ σῶμα μόνον. Προορισμὸς καὶ αὐτῆς, ὅπως τῆς Μουσικῆς, είναι ἡ θεραπεία τῆς ψυχῆς κυρίως. 'Η Μουσικὴ προφυλάσσει τὸ «Θυμοειδὲς» τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ νὰ καταστῇ «βίαιον καὶ ἄγριον», ἡ δὲ Γυμναστικὴ προφυλάσσει τὸ «φιλόσοφον» (νοῦν) ἀπὸ τὴν μαλθακότητα (411 a κ.έξ.).

Τὴν διάκρισιν τῶν δύο αὐτῶν μερῶν καὶ ίκανοτήτων τῆς ψυχῆς ἀκολουθεῖ ἀμέσως καὶ δὲ ἔχωρισμὸς τῶν φυλάκων εἰς «φύλακας παντελεῖς» ἢ ἄρχοντας, καὶ εἰς «φύλακας βοηθούς» ἢ «πικούρους». Οἱ πρῶτοι διακρίνονται διὰ τοῦ «φιλοσόφου» κυρίως καὶ οἱ δεύτεροι διὰ

τοῦ «θυμοειδοῦς». Έκεῖνοι ἔκλεγονται ἐκ τῶν πρεσβυτέρων καὶ καλυτέρων φυλάκων. Ὅλοι οἱ φύλακες ζοῦν ἐν στρατοπέδῳ, δινευ οἰκογενείας καὶ ἴδιαιτέρας περισυσίας καὶ διατηροῦν τὰς διὰ τὴν τάξιν των ἵκανοτητας καὶ ἀρετάς. Ἡ φύσις των παρομοιάζεται πρὸς μέταλλον «με μιγμένον χρυσῷ» ἐνῷ αἱ ἄλλαι τάξεις τῶν «φυλάκων βοηθῶν» παρομοιάζουνται πρὸς ἄργυρον, καὶ αἱ κατώτεραι τούτων αἱ τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεχνικῶν, πρὸς σίδηρον καὶ πρὸς χαλκόν. Ἀν κατὰ τύχην ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ ή ἄργυροῦ γένος κλπ. θὰ ἐγεννᾶτο τέκνον διὰ τῶν ἵκανοτήτων του συγγενεύον πρὸς ἄλλην τάξιν, οἱ ἀρχοντες τοποθετοῦν ἀναλόγως τῆς ἴδιοφύΐας του εἰς ἀνωτέραν ή κατωτέραν τάξιν.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τετάρτου βιβλίου τονίζεται ὅτι τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα καὶ η ἀτομικὴ εὐδαιμονία πρέπει νὰ τίθενται εἰς δευτέραν μοίραν. Κυρίως η εὐδαιμονία τοῦ συνόλου πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ ὅλους. Διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀνατροφῆς είναι δυνατὸν οἱ πολῖται νὰ θεωροῦν εύτυχίαν των τὴν εύτυχίαν τῆς ὅλης κοινωνίας καὶ πόλεως. Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὠργανωμένη καὶ συγκεκροτημένη κοινωνία καὶ πολιτεία είναι ἀναμφισβήτητως ἀρίστη, «τελείως ἀγαθή». Ἐπομένως ως τοιαύτη πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὰς τέσσαρας κυρίας ἀρετάς: τὴν σοφίαν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Ἡ σοφία είναι γνώρισμα τῆς πόλεως, ἐφ' ὅσον η ἀρχουσα τάξις τῶν «φυλάκων παντελῶν» κατέχει τὴν γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην διὰ τὴν διακυβέρνησιν αὐτῆς. Τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην τοῦ κυβερνᾶν «μόνην δεῖ τῶν ἀλλων ἐπιστημῶν σοφίαν καλεῖσθαι» (429 α). Ἡ ἀνδρεία ὑπάρχει ως ἀρετὴ τῆς πόλεως διὰ τῆς ἐνόπλου ταύτης δυνάμεως, διὰ τῶν φυλάκων. Είναι δὲ ἀνδρεία, η ἐγτίμησις καὶ ἀντίληψις (δόξα) τῶν κακῶν καὶ τῶν κινδύνων η ὁποία καλλιεργουμένη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πολεμιστῶν, συντελεῖ εἰς τὴν κατάληξον χρῆσιν τις δυνάμεως καὶ ἔξασφαλίζει τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως. Ἡ σωφροσύνη είναι δχι μόνον αὐτοσυγκράτησις καὶ αὐτοκυριαρχία, ἀλλ καὶ ἀρετὴ τοῦ νὰ κυβερνᾷ, τόσον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀτόμου, ὅσον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν, ἐκεῖνος δ ὅποιος πρέπει. Ὁπως ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀτόμου, τὸ ἀνώτερον καὶ καλύτερον, ὁ λογισμὸς καὶ ὁ νοῦς, πρέπει νὰ ἔχουσιάζῃ καὶ κυβερνᾷ τὸ κατώτερον καὶ χειρότερον, τὰς ἐπιθυμίες καὶ τὰς ἡδονάς, σύντο κοι ἐν τῇ πόλει, ὁ νοῦς ταύτης, η ἀρχουσα τάξις, πρέπει νὰ κυβερνᾷ τὰς λοιπὰς τάξεις. Ἡ σωφροσύνη, ως αὐτο-

συγκράτησις καὶ αὐτοκυριαρχία τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν φυλάκων καὶ ὡς ἐθελούσια ὑποταγὴ τῶν ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων εἰς τοὺς ὄρχοντας, είναι γενικὴ ἀρετὴ κατ' ἔξι οὐχί. συντελοῦσσεις τὴν ἀρμονικήν σχέσιν τῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας. Ἡ δικαιοσύνη τέλος δρίζεται ὡς ἀρετὴ τοῦ νὰ καταγίνηται ἑκαστος εἰς τὸ ἴδιον ἔργον χωρίς νὰ πολυπραγμονῇ. «Τὰ αὐτοῦ πράττειν καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν δικαιοσύνη ἐστί». Ὁπως δέ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ πόλει ἑκάστη τάξις πρέπει νὰ πράττῃ «τὰ αὐτῆς» οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀτόμου, ἑκάστη δύναμις πρέπει νὰ πράττῃ τὸ ἴδικόν της ἔργον, ἄλλη ἄρχουσα, καὶ ἄλλη ὑποτασσομένη. Περὶ τοῦ τοιούτου ὅμως ὁ Σωκράτης δὲν είναι ἀπολύτως βέβαιος. Θὰ σχηματίσῃ τοιαύτην πεποίθησιν ἀργότερον, ὅταν ἀποδειχθῇ ὅτι καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ὑπάρχουν κατ' ἀναλογίαν, τὸ σοφὸν καὶ ἄρχον, τὸ φυλακικὸν ἀνδρεῖον καὶ προσπολεμοῦν, καὶ τὸ κατώτερον γένος, τὸ γεωργικὸν καὶ δημιουργικόν, τὰ δποῖα ὑφίστανται ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐπειδὴ ἡ ἔξακριβωσις αὐτοῦ προϋποθέτει «μακράν καὶ πλείονα ὁδὸν» (435 d) ἀρκεῖται ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὸν ὄρισμὸν αὐτὸν τῆς δικαιοσύνης. Ὁλίγον περαιτέρω ἐρευνᾷ εἰδικώτερον καὶ τὸ ζήτημα αὐτό.

Κατ' ἄρχας τονίζει διότι τὰ αὐτά εἰς ἑκαστον ἡμῶν ὑπάρχουν «εἴδη τε καὶ πάθη» τὰ όποια ὑπάρχουν καὶ ἐν τῇ πόλει. Τοῦτο, διότι τὸ θυμοειδές, τὸ φιλομαθής καὶ τὰ ὅλα ψυχολογικά καὶ ηθικά χαρακτηριστικά ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ ἐν γένει, δὲν είναι παρὰ ιδιότητες τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς τῶν πτολιτῶν. «Ἔχομεν λοιπὸν καὶ ἐν τῇ ἀτομικῇ ψυχῇ τὸ σοφὸν καὶ ἄρχον, τὸ λογιστικόν, τὸ θυμοειδές καὶ θυμικόν καὶ τὸ χρηματιστικόν» τὸ όποιον ἐν τῇ ψυχῇ ἐκδηλοῦται ως ἐπιθυμητικόν. Ταῦτα δὲν είναι τρεῖς δυνάμεις ἀνεξάρτητοι ἀπ' ὅλην, ὅλλα τρίσ μέρη ἐκ φύσεως προωρισμένα νὰ διατελοῦν εἰς ἀρμονικάς σχέσεις, καθ' ἃς τὸ λογιστικόν ἄρχει, τὸ θυμικόν ἐνισχύει καὶ βοηθεῖ τὸ λογιστικόν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ὑπακούει καὶ ὑποτάσσεται. Έάν λοιπὸν ἑκαστον τῶν μερῶν αὐτῶν τῆς ψυχῆς «πράττῃ τὰ αὐτοῦ», τότε ἀσφαλῶς καὶ ἐν τῇ ἀτομικῇ ψυχῇ ὑπάρχει δικαιοσύνη. (443 c). Τὸ δύτιθετον τῆς «δικαιοσύνης» είτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ, είτε ἐν τῇ ἀτομικῇ ψυχῇ, είναι ἀδικία (444 a κ. ἔξ.). Μετὰ τὸν δρισμὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ὁδικίας, ἔχετάξεται καὶ ἡ ἐκ τούτων ωφέλεια, μόλονότι δὲν πρέπει

νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ὅπου ἐπικρατεῖ δικαιοσύνη, ἔκει ὑπάρχει καὶ ὠφέλεια.

Εἰς τὸ πέμπτον βιβλίον, ἐνῷ πρόκειται νὰ ἔξετασθοῦν τὰ κακὰ πολιτεύματα καὶ τὰ κακὰ εἰδη ψυχῆς, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ τὸ ἔργον τῆς ἀδικίας, αἴφνης δὲ Ἀδείμαντος ζητεῖ ἀπὸ τὸν Σωκράτην νὰ ἔξηγήσῃ τί ἐννοεῖ μὲ τὸ νὰ θέλῃ νὰ εἶναι κοινai αἱ γυναικες καὶ κοινὰ τὰ παιδία τῶν Φυλάκων, ὅπως εἴπε προηγουμένως. (449 c). 'Απ' ἐδῶ τώρα ἀρχίζει μία παρέκβασις μακρά, ἡ οποία τελειώνει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὄγδοου βιβλίου τῆς Πολιτείας. Τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἔξετάζεται, ὅχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως γάμου καὶ μητρότητος, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ ἄν καὶ κατὰ πόσον αἱ γυναικες πρέπει νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν καὶ νὰ ἐκπαιδεύωνται ὅπως οἱ ἀνδρες (453 a). 'Η σωματικὴ κατασκευὴ καὶ ἡ ἐνασχόλησις τῆς γυναικὸς εἰς τὰ τοῦ οἴκου, δὲν θεωροῦνται λόγοι διαφορᾶς τῶν φύλων. 'Η γυνὴ είναι ἵση πρὸς τὸν ἀνδρα, ἀλλ' ἀσθενεστέρα αὐτοῦ. «Καὶ γυναικὸς ἀρα καὶ ἀνδρὸς ἡ αὐτὴ φύσις εἰς φυλακὴν πόλεως, πλὴν ὅσα ἀσθενεστέρα, ἡ δὲ ἰσχυροτέρα ἔστιν» (456a 457b). Αἱ γυναικες τῶν φυλάκων είναι κοινai κοινὰ τὰ τέκνα ἐπίστης. 'Η τεκνοποιία ὅμως δὲν γίνεται ὅπως τύχη, ἀλλὰ διὰ κανόνων, νόμων καὶ ἱεροτελεστιῶν κανονίζεται ἡ κοινωνία γάμου μεταξὺ τῶν ἀκμαιοτέρων (ὅμοφυῶν, ἀρίστων) ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν (458–459 κ. ἔξ.). (Εὔγονία). Τὰ γεννώμενα τέκνα—ἄρρενα καὶ θῆλεα—παραδίδονται πρὸς γαλούχησιν εἰς γυναικας ἐκ τῆς αὐτῆς τάξεως, αἱ ὅποιαι ὅμως νὰ μὴ γυνωρίζουν ποια βρέφη είναι ἴδια των τέκνων καὶ ποια ξένα. Τὰ τῆς αὐτῆς ἡλικίσς τέκνα θεωροῦνται ἀδελφοὶ ἀναμεταξύ των. 'Ἀκμὴ τοῦ ἀνδρὸς θεωρεῖται τὸ τριακοστὸν ἔτος καὶ τῆς γυναικὸς, τὸ είκοστόν. 'Η τεκνοποιία ὁρίζεται διὰ μὲν τὸν ἀνδρα μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ, διὰ δὲ τὴν γυναικα μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους. 'Ἐγείρεται ζήτημα, ἂν καὶ κατὰ πόσον είναι δυνατὸν νὰ γίνουν ὅλα αὐτά. 'Ο Σωκράτης λέγει ὅτι θέλει νὰ παρουσιάσῃ «λόγῳ παρὰ δειγματικῷ πόλεως», οὐχ ἡττον ὅμως νομίζει ὅτι καὶ αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα είναι δυνατὸν νὰ γίνουν, ἀν ἀναλάβουν τὴν ἔξουσίαν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι είναι κατάλληλοι, οἱ φιλόσοφοι δηλαδή. Μόνου διὰ τῶν φιλοσόφων είναι δυνατὸν νὰ ἀπολλαγοῦν αἱ πολιτεῖαι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα μειονεκτήματα καὶ κακά. «Ἐὰν μή, ἡ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλόσοφοί σωσι γηησίως».

τε καὶ ικανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταῦτὸν συμπέσῃ, δύναμις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία... Οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα...ταῖς πόλεσι, δοκῶδ' οὐδὲ τῷ ἀνθρώπινῷ γένει...» (473d) Ποῖοι δύναμις εἶναι αὗτοί οἱ φιλόσοφοι; Φιλόσοφος εἶναι δὲ τῆς πάσης σοφίας ἐπιθυμητής καὶ τῆς «ἀληθείας φιλοθεάμων» δέππ' αὐτὸν τὸ καλὸν δυνατὸς λέναι τε καὶ ὁρᾶν καθ' αὐτὸν» (475–476), ὅχι δέ γαπῶν ἀπλῶς τὰς καλὰς φωνὰς καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰ τοιαῦτα. Ο πρῶτος, δέ ἀληθινὸς φιλόσοφος διαφέρει τούτου τόσον, δύσον καὶ ἡ πραγματικότης διαφέρει τοῦ δινείρου. Ή διάνοιαι ἔκείνου ως γινώσκοντος εἶναι «γνώμη» (γνῶσις), τούτου δέ ως δοξάζοντος, δόξα. Αντικείμενον τῆς γνώσεως εἶναι τὸ δόν, ή ίδεα καὶ ούσια τῶν πραγμάτων (477). Τῆς δόξης ἀντικείμενον εἶναι τὸ δοξαστόν, κατὶ τὸ μεταξὺ δύντος καὶ μή δύντος μεταξὺ γνώσεως καὶ ἀγνοίας, τὰ πολλὰ καλά, τὰ φαινόμενα (479 κ. ἔξ.).

Τὸ ἐκ τον βιβλίον πραγματεύεται περὶ τοῦ πῶς καὶ διατὶ πρέπει νὰ ἄρχουν οἱ φιλόσοφοι. Τὸ δικαίωμα τοῦτο δίδει εἰς αὐτούς, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ δότι γνωρίζουν τὰς ίδεας καὶ τὰς ἀληθεῖς τῶν πραγμάτων σχέσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ δότι αὐτοὶ εἶναι εἰς θέσιν μᾶλλον τῶν ἀλλων ἀνθρώπων «φυλάξαι νόμους τε καὶ ἐπιτηδεύματα πόλεων». Εἰς παρατήρησιν τοῦ Ἀδειμάντου δότι ναὶ μὲν ἡ φιλοσοφία ἔχει ἀξίαν τινα «παιδείας χάριν», δότι δύμως οἱ φιλόσοφοι εἶναι ἀκατάλληλοι καὶ ἀχρηστοὶ διά τὸν πρακτικὸν βίον, δέ Σωκρέτης λέγει δότι διά τοῦτο δὲν πταιίουν οἱ φιλόσοφοι, ἀλλὰ δὲ λαός, δέ όποιος οὔτε χρησιμοποιεῖ τὸν φιλόσοφον, οὔτε εἰς τὰς φιλοσόφους φύσεις δίδει τὰ μέσα γαὶ τὴν εὐκαιρίαν μορφώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τοῦτο δχι οἱ σοφισταί, ἀλλὰ τὸ πλήθος κυρίως διαφθείρει τοὺς νέους. «Υπάρχει ἐπομένως ἀνάγκη μορφώσεως καὶ διαπλάσεως τοῦ λαοῦ κατὰ τὸ δυνατόν. Τοῦτο ἔχαρτάται ἐξ ἐνὸς ίκανοῦ ἀνθρώπου, δέ όποιος θὰ ἡνάγκαζε τὴν κοινωνίαν καὶ πόλιν νὰ ὑπακούῃ εἰς αὐτόν. Αὐτός δύναται νὰ κατορθώσῃ δλασσα φαίνονται ἐδῶ ἀδύνατα καὶ ἀκατόρθωτα. (502 b).

Προκειμένου νὰ ἔχακριβωθῇ ἡ φιλόσοφος φύσις, πρέπει γὰς ἔχετάζηται δέ ἀνθρωπος δχι μόνον ὅπως οἱ φύλακες, ἀλλὰ καὶ ἀν εἶναι εἰς θέσιν νὰ μάθῃ καὶ εἰσδεχθῇ τὰκμ ἐγισταμαθήματα» (503e) διὰ νὰ καταστῇ ἀρχων. Ο ἀρχων διὰ νὰ μορφωθῇ τελείως πρέπει νὰ πορευθῇ «τὴν μακροτέραν»

όδόν διὰ τῶν ιδεῶν (504 c) μανθάνων, παρά γυμναζόμενος. Τὸ μέγιστον μάθημα, τὸ ἀνώτερον δὲλων εἰναι τὸ ἀγαθόν καὶ οὐδὲν οὐδὲν. Ιδέα σύντοῦ, διὰ τῆς ἀποίας καὶ δλα τὰ ἄλλα «χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα γίγνετα» (505 a).

Τί εἴναι τὸ ἀγαθόν; Οἱ μὲν πολλοὶ θεωροῦν αὐτὸν ἡ δονὴν, οἱ δὲ καλύτεροι (κομψότεροι) φρόνησιν. Οὔτε τὸ ὅμοιον, οὔτε τὸ ἄλλο εἶναι πράγματι, διότι διδοναῖ ὑπάρχουν καλαι καὶ κακαι, μὴ δυνάμεναι νὰ ἔχουν δλαι σχέσιν πρὸς τὸ ἀγαθόν. Φρένησις θεβαίως εἶναι τὸ ἀγαθόν, ὅχι δομος πᾶσα φρόνησις, ἀλλὰ μία φρόνησις, αὐτὴ τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ ἀγαθόν διαφέρει τῶν ἀλλων ἐννοιῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ ἀνθρωποι, ἐνῷ ἀρκοῦνται λ.χ. εἰς τὸ φαινομενικῶς δίκαιον, καλὸν, κ.λ.π. προκειμένου περὶ ἀγαθοῦ, οὐδεὶς ἀρκεῖται εἰς τὸ φαινομενικῶς καὶ δοκοῦν ἀγαθόν, ἀλλ' ἐκαστος ζητεῖ αὐτὸν τὸ ἀληθῶς, τὸ δοντως ἀγαθόν (505 d). Ήστε μόνον τὸ ἀγαθόν ἔχει ἀπόλυτον ἀξίαν καὶ ἀποτελεῖ ἀνώτατον σκοπόν. Εἰκονικῶς παριστάνων τὸ ἀγαθόν ὁ Σωκράτης, παρομοιάζει αὐτὸν πρὸς τὸν ἥλιον. «Οπως διασθητὸς κόσμος, μόνον ἀφοῦ φωτισθῇ ἀπὸ τὸν ἥλιον καθίσταται δρατός, οὕτω καὶ διόσμος τῶν ιδεῶν, τότε μόνον καθίσταται προσιτός εἰς τὴν ψυχήν, ὅταν φωτισθῇ ἀπὸ τὴν ίδεαν τοῦ ἀγαθοῦ». «Οπως δὲ τὰ ἀντικείμενα τοῦ δρατοῦ κόσμου τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὑπαρξίν των διφείλουν εἰς τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ αἱ ίδεαι διφείλουν τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὴν ἀνωτάτην τοῦ ἀγαθοῦ ίδεαν, ἡ δποία δὲν εἶναι ούσια, «ἄλλ' ἔτι ἐπέκεινα τῆς ούσιας πρεσβείᾳ καὶ δυνάμει ὑπερέχουσσα». Ήδω φθάνει δι Πλάτων εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς θεωρίος του. Περαιτέρω διακρίνει δύο εἴδη τῶν πραγμάτων: τὰ δρατὰ καὶ τὰ νοητά. Τὸ δρατὸν γένος χωρίζεται εἰς εἰκόνας καὶ εἰς πραγματικὰ ἀντικείμενα. Τὸ νοητὸν γένος διακρίνεται εἰς μαθηματικὰς ἐννοίας καὶ εἰς καθ' αὐτὸν ιδέας (509 d). Αἱ μαθηματικοὶ ἐννοιαὶ διαφέρουν τῶν καθ' αὐτὸν ἐννοιῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι τὰ Μαθηματικὰ δρμῶνται ἔξ υποθέσεων (ἀξιωμάτων) καὶ χρησιμοποιοῦν παραστάσεις ἀντικειμένων, ἐνῷ η εἰς τὰς ίδεας καταγινομένη Διαλεκτικὴ κατευθύνεται διὰ τῶν υποθέσεων πρὸς τὸ πέραν πάσης υποθέσεως, τὸ μὴ δυνάμενον νὰ υποτεθῇ. Διὰ τὴν Διαλεκτικήν, τὸ ἀνυπόθετον, η ίδεα τοῦ ἀγαθοῦ, εἶναι ὅχι ἀφετηρία, ἀλλὰ σκοπός. Η ψυχική ἐνέργεια διὰ τὰ Μαθηματικά, χαρακτηρίζεται ὡς διάνοια, υπάρχουσα μεταξύ νοήσεως καὶ δόξης (511 d). Αἱ ἐν γένει ἐνέργειαι (παθήματα) τῆς ψυχῆς

είναι, διά μέν τὸ νοητὸν γένος νοῦς καὶ διανόησις,
διά δὲ τὸ ὄρατὸν πίστις οὐκαὶ εἰκασία.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐβδόμου βιβλίου αἱ ἀνωτέρω σκέψεις διασαφηνίζονται διὰ τῆς περιφήμου παρομοιώσεως τοῦ ἐπιγείου κόσμου πρὸς σπήλαιον, ὅπου οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἔγκεκλεισμένοι· καὶ δεμένοι, εἰς τρόπον ώστε νὰ μὴ δύνανται νὰ στρέφωνται δεξιὰ καὶ ἀριστερά. "Οπισθεν αὐτῶν καίει πῦρ, καὶ διὰ τοῦ ἐκ τούτου φωτὸς βλέπουν πρὸ ἑαυτῶν τὰς σκιάς των καὶ τὰς τῶν ἄλλων πραγμάτων, τὰ ὅποια ὑπάρχουν καὶ κινοῦνται ὅπισσω αὐτῶν. "Εάν οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὰ δεσμά των, βλέπουν αὐτὰ τὰ ἴδια ἀντικείμενα καὶ ἐὰν ὁδηγηθοῦν ἔξω τοῦ σπηλαίου εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, κατ' ἀρχὰς ἀποθαμβώνονται καὶ δὲν βλέπουν. "Ολίγον κατ' ὀλίγον ὅμως ἀρχίζουν νὰ διακρίνουν τὰ ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτιζόμενα ἀντικείμενα, καὶ ἐπειτα δύνανται νὰ ἀτενίσουν καὶ αὐτὸν τὸν ἡλιον. "Εάν κατόπιν πάλιν ὁδηγηθοῦν εἰς τὸ σπήλαιον, δὲν δύνανται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἴδουν καὶ περιπαίζονται ἀπὸ ἑκείνους, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε ἔχουν ἔξελθει. "Ολίγον κατ' ὀλίγον ὅμως συνηθίζουν πάλιν εἰς τὸ σκότος τοῦ σπηλαίου καὶ μόνον εἰς τὴν μνήμην των διατηροῦν δλα ὅσα εἶδον ἀλλοτε εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου (514 a). Καθ' ὅμοιον τρόπον λοιπὸν καὶ οἱ φιλόσοφοι, ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῶν μεταβαλλομένων ἀντικειμένων, πρέπει νὰ ἀνέρχωνται εἰς τὴν θεωρίαν καὶ γνῶσιν τῶν ἀμεταβλήτων καὶ ἀναλλοιώτων ἰδεῶν, αἱ ὅποιαι εἶναι ὄραται πνευματικῶς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἴδεας τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐπειτα νὰ ἀτενίζουν καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀγαθόν. Μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἐπιστρέφουν πάλιν εἰς τὴν γῆν πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὡς ἐν σπηλαίῳ δεσμίους, καὶ ἀν ἀκόμη πρόκηται νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸ σκότος καὶ νὰ περιπαίζωνται ἀπὸ τοὺς μὴ ἀνελθόντας (517 a). "Η φιλοσοφικὴ διδασκαλία καὶ μάθησις δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ φέρωνται καὶ ἐμφυτεύωνται εἰς τὴν ψυχὴν γνώσεις ἔξωθεν, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ καθοδηγηθῇ καὶ στραφῇ τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα καὶ φαινόμενα πρὸς τὰς οὐσίας (ἴδεας) καὶ πρὸς τὸ λαμπρότατον δν, πρὸς τὸ ἀγαθόν. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται «τέχνη» (518 ed), διότι ἐνῷ αἱ δλλαι ἀρεταὶ διὰ τῆς συνηθείας καὶ τῆς ἀσκήσεως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτῶνται καὶ εἶναι πλησιέστεραι πρὸς τὰ πλεονεκτήματα τοῦ σώματος, ἡ διείσδυσις εἰς τὰς ἴδεας καὶ ἡ πρόσβλεψις τοῦ ἀγαθοῦ, μόνον διὰ τῆς φρονήσεως καὶ τοῦ λογιστικοῦ εἶναι κατορθωταί. Φρόνησις καὶ νοῦς εἶναι τὸ θειότερον μέρος τοῦ ἀνθρώπου.

"Ακολουθεῖ περιγραφὴ τῶν κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μόρ-

φωσιν τῶν φιλοσόφων. Οὗτοι κατ' ἀρχὰς είναι φύλακες. Διὰ νὰ γίνουν φιλόσοφοι τέλειοι, πρέπει ωὐ στρέψωσι τὸ πνεῦμα τῶν πρὸς τὰς οὐσίας καὶ τὰς ἴδεας. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὅμως ἡ Γυμναστικὴ καὶ ἡ Μουσικὴ δὲν ἐπαρκοῦν πλέον, διότι ἡ μὲν πρώτη συνδέεται στενῷς πρὸς τὸν κόσμον τῶν γινομένων καὶ μεταβαλλομένων, ἡ δὲ δευτέρα καλλιεργεῖ ἀρετὰς ἀνευ ἐπιστήμης καὶ γνώσεως (522 κ. ἔξ.).) Τούτου ἑνεκα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν φιλοσόφων ἀπαιτεῖται κατὰ πρῶτον τὸ μάθημα ἑκεῖνο «τὸ κοινὸν, ὃ πᾶσσι προσχρῶνται τέχναι τε καὶ διάνοιαι καὶ ἐπιστῆμαι... ὁ καὶ παντὶ ἐν πρώτοις ἀνάγκη μανθάνειν.... τὸ φαῦλον τοῦτο... τὸ ἐν τε καὶ τὰ δύο καὶ τὰ τρία διαγινώσκειν.» (522 c).¹⁰ Ζωστε ἡ 'Αριθμητικὴ διδάσκονται καὶ ἡ Γεωμετρία, ἡ Στερεομετρία καὶ ἡ 'Αστρονομία, αἱ διποῖαι ὄλαι ἔχουν τὸν σκοπὸν νὰ προπαρασκευάζουν τὴν δδὸν πρὸς τὰς ἴδεας καὶ οὐσίας τῶν πραγμάτων διὰ τῆς ἀκολούθως διδασκομένης σπουδαιοτάτης ἐπιστήμης, τῇς Διαλεκτικῇς (531 d). 'Ο Διαλεκτικός, δυνάμενος «δοῦναι τε καὶ ἀποδέξασθαι λόγον», διὰ τῆς διανοήσεως καὶ σκέψεως κατευθύνεται πρὸς τὴν οὐσίαν, πρὸς τὰς ἴδεας καὶ πρὸς τὴν ίδεαν τοῦ ἀγαθοῦ (531–532 b). Διὰ τῆς Διαλεκτικῆς συμπληρώνται ἡ 'Ἐκπαίδευσις τῶν φιλοσόφων (534 b) Μένει τώρα νὰ ἀρισθῇ ποῖοι θὰ ἐκπαίδευνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ πῶς. 'Ο προηγουμένως (412 c) τεθεὶς κανὼν, καθ' ὃν οἱ πρεσβύτεροι ἐκ τῶν φυλάκων ἐκλέγονται ἀρχοντες, δὲν Ισχύει πλέον. (536 c). Τώρα ὑποστηρίζεται ὅτι αἱ κατάλληλοι φύσεις, πρέπει ἐκ παιδικῆς ἡλικίας νὰ προπαρασκευάζωνται διὰ νὰ κυβερνήσουν. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς διδάσκονται μαθηματικάς ἐπιστήμας. Μετὰ τοῦτο διάγουν 2–3 ἔτη ἐν τῷ στρατοπέδῳ, μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν. 'Ακολούθως οἱ διακρινόμενοι διὰ τὴν ἐπίδοσιν καὶ τὴν ίδιοφύιαν τῶν καταγίνονται ἐπὶ μίαν δεκαετίαν εἰς τὴν συσχέτισιν τῶν ἐπιστημῶν, ἃς προηγουμένως ἐδιδάχθησαν χωριστά ἐκάστην. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ἡ ἐπίδοσις εἰς τὴν Διαλεκτικήν, ἀπὸ τοῦ τριακοστοῦ μέχρι τοῦ τριακοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας (539 κ. ἔξ.).) 'Αφοῦ συμπληρώσουν τὴν ἐκπαίδευσίν των, οἱ οὖτοι τέλειοι διαλεκτικοί «ἐπιστρέφουν πάλιν εἰς τὸ σπήλαιον» καὶ ἀσχολοῦνται πρακτικῶς εἰς ἔργα τοῦ κυβερνᾶν καὶ πολεμικά, διὰ νὰ μὴ ὑπολείπωνται τῶν στάλ-

λων καὶ κατὰ τὴν πεῖραν. Μετὰ τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των ἀφοσιώνονται εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὅμως ἀναλαμβάνουν καὶ διαφόρους ὑπηρεσίας ἐν τῇ πόλει. Ἀκολουθεῖ περιγραφή τῆς ἀνωτέρας ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξεως καὶ τοῦ πρὸς ταύτην ἀνταποκρινομένου ἀνθρώπου, καὶ οὕτω τελειώνει ἡ παρέκβασις, ἢ ὅποια ἥρχισεν εἰς τὸ πέμπτον βιβλίον.

Εἰς τὸ διγένοον βιβλίον συνεχίζεται ἡ συζήτησις ἀπὸ τοῦ τετάρτου, περὶ τῶν κακῶν πολιτευμάτων καὶ τῶν ἀναλογούσων πρὸς ταῦτα ἀτομικῶν ψυχοσυνθέσεων. Κακά πολιτεύματα εἰναι ἡ Τιμοκρατία,¹⁾ ἡ Ὁλιγαρχία, ἡ Δημοκρατία καὶ ἡ Τυραννία. Ὄλα αὐτά εἰναι ἀντίθετα πρὸς τὸ ἄριστον πολίτευμα, τὴν Ἀριστοκρατίαν, καθ' ἓν οἱ ἀριστοί, οἱ φιλόσοφοι δηλαδή, κύβερνοιν. Ἡ ἀναλογία τοῦ τοιούτου—ἀριστου—πολιτεύματος ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀτόμου, ὅταν ὁ νοῦς καὶ τὸ λογιστικὸν κυβερνᾶ καὶ ἐπικρατεῖ τοῦ θυμικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. Ἡ Τιμοκρατία ἔρχεται εἰς φῶς ὅταν κατὰ παράβασιν τῶν ὅρων τῆς ἀριστῆς πολιτείας—ἴδιως τῶν περὶ γάμων καὶ παιδοποίας—οἱ φύλακες βοηθοὶ καὶ πολεμισταί, «οἱ θυμοειδεῖς» ἀποκτοῦν μεγαλυτέραν δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους (547 c). Τὸ «Θυμικὸν» ἐπικρατεῖ καὶ ἐκτιμᾶται πολύ, διὰ τῆς ἀναλόγου δὲ παιδείας, ἀσκεῖται καὶ ἀνάλογος ἐπίδρασις εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀτόμων, ἀτινα διὰ τῆς ὑπερμέτρου ἀσκήσεως τοῦ σώματος γίνονται φιλόδοξα, ἐλλείψει τοῦ «μουσικῆς κεκραμένου λόγου», ἔξευγενίσεως δηλαδή καὶ ἔξημερώσεως τοῦ θυμικοῦ διὰ τῆς μουσικῆς. (549 b). Ὁ Ὁλιγαρχία εἶναι χειροτέρευσις τοῦ Τιμοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἡ φιλοδοξία ἐκ τούτου φέρει εἰς τὴν φιλοχρηματίαν καὶ ἀπλησίαν, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν ὀλιγαρχίαν. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταύτην καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀτόμου κυριαρχεῖ τὸ φιλοχρήματον καὶ ἐπιθυμητικὸν τοῦ θυμικοῦ καὶ τοῦ λογιστικοῦ (553 c). Διὰ τοῦτο ἐν Ὁλιγαρχίᾳ, οἱ ἀγῶνες μεταξὺ πλουσίων καὶ πτωχῶν ἀποτελοῦν κύριον γνώρισμα καὶ συντελοῦν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἐνότητος καὶ συνοχῆς τῆς πολιτείας. Ἐν τῇ Δημοκρατίᾳ, ἡ ὅποια προέρχεται ἐκ τῆς Ὁλιγαρχίας (557a), διότι «οἱ πέντες νικήσαντες τοὺς μὲν ἀποκτείνουσι τῶν ἔτέρων, τοὺς δὲ

1. Σημ. Τιμοκρατία δὲν ὄνομάζει ὁ Πλάτων ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης (‘Ηθικ. Νικ. Θ, 12, 1160) τὸ Πολίτευμα ὃπου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιουσίας κανονίζονται δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, ἀλλὰ τὸ Πολίτευμα ὃπου ἀσκοῦν ἐπιρροὴν καὶ κυβερνοῦν οἱ ἀπολαύοντες τιμῶν.

έκβάλλουσι κλπ.», καταρρίπτονται καὶ καταστρέφονται τὰ πάντα χάριν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἴσοτητος. Καὶ ὁ δημοκρατικὸς ἀνθρωπὸς χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ ὅτι εἶναι ὑποχείριος τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν του, ἀναγκαῖων καὶ μή, εἰς τρόπον ὥστε ἄλλοτε μὲν νὰ ἐπιδίδηται εἰς τὴν θεραπείαν ταύτης, ἄλλοτε δὲ ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας του ἀνευ μέτρου καὶ σχεδίου (558–560). Ἀπὸ τὴν τοιαύτην δημοκρατίαν γεννᾶται ἡ Τυραννία, διότι «ὅταν δημοκρατουμένη πόλις ἐλευθερίας διψήσασα κακῶν οίνοχών προστατούντων τύχῃ, καὶ πορρωτέρω τοῦ δέοντος ἀκράτου αὐτῆς μεθυσθῇ, τοὺς ἀρχοντας δὴ, δὲν μὴ πάνυ πρᾶοι ὅσι καὶ πολλὴν παρέχωσι τὴν ἐλευθερίαν, κολάζει αἰτιωμένη ὡς μιαρούς τε καὶ δλιγαρχικούς». Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ ἀναστατώσεως ὁ ἀσκῶν ἐπιρροήν καὶ ἔχων δύναμιν γίνεται τύραννος (565 ι. κ. ἑξ.).

Εἰς τὸ ἐν αὐτῷ βιβλίον περιγράφεται ἡ εἰς τὸν ἀτομικὸν χαρακτῆρα ἀνάλογος ἐκδήλωσις τοῦ τυραννικοῦ, ὃπου μία δρμή ἡ ἐν πάθος κυριαρχεῖ ὅλης τῆς ψυχῆς. Ἡ τοιαύτη ψυχὴ δὲν εἶναι ἐλευθέρος, διότι ἐν μόνον μέρος αὐτῆς, τὸ χειρότερον, ἐπικρατεῖ τῶν ἄλλων καὶ ἀρχει. Ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ ὅ, τι θέλει (588 de). Δυστυχέστερος ὅμως ἀκόμη εἶναι ὁ ἀνθρωπός, ὁ ὅποιος ἔχει τοιαύτην ψυχὴν καὶ συγχρόνως γίνεται τύραννος πόλεως καὶ κοινωνίας (578 e). Ὁ τοιοῦτος ζῆ μὲ διαρκῆ φόβον καὶ ἀνησυχίαν. «Ἄστε ὁ «βασιλικώτατος καὶ βασιλεύων ἑαυτοῦ» εἶναι ἄριστος, δικαιότατος καὶ εὐδαιμονέστατος ἀνθρωπός. Ὁ τυραννικώτατος καὶ τυραννῶν ἑαυτοῦ καὶ τῆς πόλεως, εἶναι κάκιοτος, ἀδικώτατος καὶ δυστυχέστατος, εἴτε διαφεύγει τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Θεῶν, εἴτε μή.

“Οπως ἡ ψυχὴ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, οὗτο καὶ αἱ ἡ δοναὶ εἰναὶ τριταὶ, καθὼς καὶ αἱ τάξεις τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ ὀνωτέρα κοινωνικὴ τάξις, τῶν φιλοσόφων, ἔχουσα μεγαλυτέρουν γνῶσιν καὶ πεῖραν τῶν εἰδῶν τούτων τῆς ἡδονῆς, (ἐκ τῶν ὅποιών τὸ ἀνώτερον εἶδος εἶναι ἀγνωστον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῶν κατωτέρων τάξεων) δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ ἀσφαλέστερον τὰς ἡδονὰς αὐτάς. Αἱ ἐκ τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς ἡδοναί, εἶναι μεγαλύτεραι. Αἱ ἐκ τοῦ θυμικοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἡδοναὶ δὲν εἶναι ἀληθεῖς καὶ πραγματικαί, διότι συνίστανται εἰς τὴν ἀποφυγὴν κυρίως λύπης καὶ πόνου. Θετικώτεραι εἶναι αἱ ἡδοναὶ ἐκ τῆς ἀποκτήσεως γνώσεων, αἱ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ λογιστικοῦ καὶ διανοητικοῦ, καὶ αἱ ἐκ τῆς καλλιεργείας καὶ ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς. Εἰς αὐτὰς ὑπάρχει

ούσία «καθαρά» (585 b). Διά περιέργου τινως μαθηματικοῦ ύπολογισμοῦ ἡ ἡδονή τοῦ τυράννου καθορίζεται εἰς τὸ 11729 τῆς ἡδονῆς τοῦ βασιλέως ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνεται ὅτι καὶ ἡ ζωὴ τούτου είναι πολλαπλασίως καλυτέρα καὶ εύτυχεστέρα ἔκείνου. Τὰ τρία μέρη τῆς ψυχῆς δμοιάζουν: τὸ μὲν λογιστικὸν πρὸς ἀνθρώπου, τὸ δὲ θυμικὸν πρὸς λέοντα, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς «πολυκέφαλον θηρίον». Ὁποία διαφορά ὑπάρχει εἰς τὸ ἄν τὸ ἐν ἡ τὸ ἄλλο ἐκ τούτων ἐπικρατήσουν, ἡ αὐτὴ διαφορά παρουσιάζεται καὶ εἰς τὸ ἄν ἐντὸς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ βασιλεύῃ καὶ κυβερνᾶ ὁ ἀνθρώπος, ἡ δὲ λέων ἡ τὸ πολυκέφαλον θηρίον (589). Δίκαιος καὶ εὔδειμων λοιπὸν είναι διατηρῶν ἀρμονίαν καὶ ἐφαρμόζων τὴν δικαιοσύνην εἰς τὴν ψυχὴν του. Εἰς τὴν ὑπάρχουσαν πολιτείαν δὲν δύναται νὰ πολιτεύηται καὶ νὰ κυβερνᾷ ὁ τοιοῦτος. Είναι πολίτης τῆς ἴδεωντος πολιτείας, ἡ ὅποια διὰ λόγων περιεγράφη, καὶ ἡ ὅποια «ἐν οὐρανῷ ἵσως παράδειγμα ἀνάκειται τῷ βουλομένῳ δρᾶν καὶ δρῶντι ἐαυτὸν κατοικίζειν.» (592).

Ἐν ἀρχῇ τοῦ δεκάτου βιβλίου ἐπανέρχεται ὁ Πλάτων εἰς τὸ ζήτημα τῆς ποιήσεως, τὸ ὅποιον ἐτέθη εἰς τὸ τρίτον βιβλίον. Τώρα δικαιολογεῖται διὰ περισσοτέρων ἐπιχειρημάτων ἡ ἀπόρριψις τῆς μητικῆς ποιήσεως. (595 a b) Αὗτη ἀποβαίνει καταστρεπτική εἰς ἐκείνους ίδιους, οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν τί κυρίως είναι ποίησις, καὶ δὲν κατέχουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ φάρμακον κατὰ τῆς ἐπιδράσεώς της. Πᾶν ἀντικείμενον καὶ πᾶσα πρᾶξις ἔχει τριπλῆν ὑπόστασιν: ὑπάρχει ὡς ίδεα ἀναλλοίωτος, ὡς πρᾶγμα συγκεκριμένον, διὰ τοῦ ὅποιου ἡ ίδεα γίνεται αἰσθητή, καὶ ὡς εἰκὼν καὶ σχῆμα, ὃπου τὸ δεύτερον τοῦτο ἀντικείμενον παριστάνεται διὰ γραμμῶν καὶ χρωμάτων. Τάς ίδεις ἔχει δημιουργήσει διὰ τοῦ Θεός, μίαν δι' ἐκαστον ἀντικείμενον. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ίδεας αὐτῆς ὁ τεχνίτης κατασκευάζει τὸ ἀντικείμενον, ὡς ξυλουργὸς λ.χ. τὴν κλίνην, τὴν τράπεζαν κλπ. Τὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα ζωγραφίζονται καὶ παριστάνονται. Τοιουτοτρόπως ἔχουμεν τὰ ἀντικείμενα ἀπομιμήσεις τῆς ίδεας, καὶ τὰς εἰκόνας ἡ ζωγραφίας, ἀπομιμήσεις τῶν ἀντικειμένων. Ὁπως λοιπὸν ἡ εἰκὼν είναι ἀπομίμησις τοῦ μιμήματος καὶ ἔρχεται εἰς τρίτην τάξιν ἀπό τῆς ίδεας, οὕτω καὶ ἡ τραγωδία καὶ ποίησις είναι τρίτης τάξεως. «Ο τραγωδοποιός, εἴπερ μιμητής ἔστι, τρίτος ἀπό βασιλέως καὶ τῆς ἀληθείας πεφυκὼς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι οἱ μιμηταί». Ὡς μιμηταί τοιούτου

είδους οἱ ποιηταὶ, δὲν φέρουν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιδροῦν εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τῶν ποιημάτων των ὅχι καλῶς, ἐπειδὴ στρέφουν αὐτὴν πρὸς μιμήματα καὶ καταστρέφουν τὸ ἔνδιαφέρον διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ διὰ τὰς ἴδεας τῶν ἀντικειμένων, πράξεων καὶ καταστάσεων. Τοῦτο δὲ ἔχει σημασίαν τόσῳ μεγαλυτέραν, ὃσῳ πρόκειται περὶ κακῆς ἐπιδράσεως εἰς τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ πάθον, εἰς τὴν ψυχὴν.

Διὰ τούτων ἔρχεται πάλιν εἰς τὸ μέσον τὸ ζῆτημα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἡ ὅποια τώρα συμπληρωτικῶς (ιδ. Φαίδωνα) ἀποδεικνύεται διὰ τῶν ἑξῆς: Ἐπειδὴ πᾶν πρᾶγμα φθείρεται καὶ καταστρέφεται διὰ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ καὶ κακοῦ, ἡ δὲ ψυχὴ δὲν φθείρεται, οὔτε καταστρέφεται διὰ τοῦ κακοῦ καὶ ἐναντίου πρὸς αὐτὴν, διὰ τῆς ἀδικίας, διὰ τῆς ἀνθητικότητος κλπ., ἐπεται ἐκ τούτου ὅτι ἡ ψυχὴ, οὖσα ἀδιάφορος εἶναι καὶ ἀθάνατος. Ἐπίσης συμπεραίνεται ἐκ τούτου καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ψυχῶν παραμένει πάντοτε ὁ αὐτός, διότι ἀν νέα ψυχὴ ἐγεννᾶτο, ἐπειδὴ τὸ ἀθάνατον γεννᾶται ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐκ τοῦ θυητοῦ, θὰ ἐπρεπεν ἔξ δλων τῶν θυητῶν νὰ γεννηθοῦν ἀθάνατα, δπότε δλα τὰ θυητὰ θὰ ἐγίνοντο ἀθάνατα. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν συμβαίνει. Ἄλλην δυσκολίαν διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς παρουσιάζει τώρα καὶ τὸ ὅτι αὕτη δὲν εἶναι πλέον ἐνιαία, ὅπως ὠρίσθη εἰς τὸν Φαίδωνα, ἀλλὰ τριμερής. Καὶ τὴν δυσκολίαν δμως αὐτὴν παρακάμπτει ὁ Πλάτων λέγων ὅτι ἡ ψυχὴ διὰ τῶν ἐκδηλώσεών της ἐν τῷ σώματι, δὲν παρουσιάζει τὴν ἀληθῆ αὐτῆς φύσιν. Ὅταν χωρισθῇ τοῦ σώματος, τότε εἶναι πράγματι ὅποια εἶναι καὶ τότε μόνον—ἀνεξαρτήτως τοῦ σώματος—πρέπει διὰ τοῦ λογισμοῦ νὰ λαμβάνηται κυρίως ὑπ’ ὅψιν. Τότε εἶναι «θεατὴ», ὅπως καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ πᾶσα ἀρετὴ (611–612).

Ἡ συζήτησις ἔγγίζει πρὸς τὸ τέλος της. Ἀπομένει μόνον νὰ καθορισθῇ ἡ ἀμοιβὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἡ ἀνταπόδοσις. Ἡδη καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπονέμεται ἡ τοιαύτη ἀμοιβὴ. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγνοοῦν οἱ Θεοὶ ποῖος εἶναι δίκαιος καὶ ποῖος ἀδικος, ἐπόμενον εἶναι νὰ ἀγαποῦν τὸν δίκαιον καὶ ἀσκοῦντα τὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ βοηθοῦν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἔξομοιωθῇ πρὸς τὸν θεόν, ὃσον τοῦτο εἶναι δυνατὸν εἰς ἀνθρώπον. (612 κ. ἔξ.). Πλὴν δὲ τούτου, καὶ οἱ ἀνθρώποι ἀναγνωρίζουν ἐπὶ τέλους καὶ ἐκτιμοῦν τὸν δίκαιον, δ ὅποιος κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ζῇ καὶ ἐπὶ γῆς τιμώμενος καὶ εύτυχης. Μετὰ δικαιοίοι οἱ δίκαιοι θὰ εἶναι ἀσυγκρίτως εύτυχέστεροι. Τοῦτο

παριστάνει τώρα ὁ Πλάτων δι^τ ἐσχατολογικοῦ τινος μύθου, κατὰ τὸν διποίον Ἡρὶς, υἱὸς τοῦ Ἀρμενίου, τὸ γένος Παρμύλου, πεσῶν ἐν πολέμῳ, δωδεκα ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπουηλθεν εἰς τὴν ζωὴν καὶ διηγεῖται καὶ περιγράφει τὸ ίειδεν εἰς τὸν Ἀδην. Ἀκολουθεῖ περιγραφὴ τοῦ δικαστηρίου, τῶν χασμάτων, ἀτινα φέρουν εἰς τὸν Ἀδην, τῆς ἀποστολῆς τῶν δικαιων ψυχῶν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τῶν ἀδίκων εἰς τὴν κόλασιν κλήτη. Οἱ ἀδικοιέκτιουσι ποινὴν δεκαπλασίαν ἔκεινων τὰ διποία ἐπραξαν. Άι ψυχαὶ αὐτῶν εἰναι καταδικασμέναι εἰς χιλιετῆ πορείαν καὶ πόλε γῆς, διότι τὸ δεκαπλάσιον τῶν 100 ἑτῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου εἰναι χίλια. Ἐκάστη ψυχὴ ἐκλέγει μόνη της τὸν δαιμόνα πρὸ τῆς γεννήσεως καὶ διὰ τούτου προκαθορίζεται ὁ βίος, διὰ τὸν διποίον αὐτὸς ὁ ἀνθρωπός, εἶναι ύπεύθυνος. Ὁ θεὸς οὐδεμίαν εὔθυνην φέρει. Ὁ μῦθος οὗτος φέρει εἰς τὸν νοῦν τὴν θείαν κωμωδίαν τοῦ Δάντη Ἀλιγκέρη, ὅστις δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔγραψεν αὐτὴν κατ' ἐπίδρασιν καὶ ἐμπνευστιν ἐκ τῆς μυθολογίας τοῦ Πλάτωνος.

δ') Φαιδρος.

«Ὦ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι ὅσοι τῇδε θεοί, δοίητε μοι καλῷ γενέσθαι τἄνδοθεν. ἔξωθεν δὲ ὁ σαΐχω, τοῖς ἐντὸς εἰναί μοι φίλια πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν· τὸ δὲ χρυσοῦ πλῆθος εἴη μοι ὅσον μήτε φέρειν μήτε ἄγειν δύναιτο ἄλλος ἢ ὁ σώφρων». (Φαιδρ. 279c). Ή εἰς τὸ τέλος τοῦ Διολόγου τούτου εὔχῃ αὐτὴ τοῦ Σωκράτους ἀξίζει νὰ τεθῇ ἐνταῦθα εἰς τὴν ἀρχήν, διότι αὐτὴ ἀποδίδει καλύτερον τὸ πνεῦμα τῆς μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Φαιδρού συνομιλίας κάτω ἀπὸ τὴν ὑψηλήν καὶ πυκνόφυλλον Πλάτανον, πλησίον εἰς μίαν «πηγὴν χαριεστάτην» ἔκει που πλησίον τοῦ Ἰλισοῦ ἔξω τοῦ τείχους, μίαν θερινὴν ἡμέραν.

Ο νέος Φαιδρος, ὁ διποίος πρὸ δλίγου εἶχε χωρισθῆ ἀπὸ τὸν ρήτορα Λυσίαν, διν ἐθαύμαζε καὶ ἔχετίμα πολὺ διὰ τὴν τέχνην τοῦ λόγου, ἀναγινώσκει ὑπὸ τὴν πλάτανον καὶ ὑπὸ τὴν συνοδείαν τοῦ ἀσματος τῶν τετίγων, ἵνα λόγον τούτου εἰς τὸν Σωκράτην ἔξηπλωμένον εἰς τὰ πράσινα χόρτα κάτω ἀπὸ τὴν σκιάν. 'Ο λόγος αὐτὸς τοῦ Λυσίου') εἶναι προτρεπτικός-περι-

1. Σημ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν πρόκειται ἐνταῦθα πράγματι περὶ

ρανιετικός και σκοπὸν ἔχει νὰ πείσῃ ἐναὶ νέον ὅτι προτιμότερον και καλύτερον εἰναι νὰ ἀφοσιωθῇ καὶ νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς ἐνα, δ ὁποῖος δὲν θὰ ἐτρέφει ἔρωτα πρὸς αὐτόν, παρὰ εἰς ἑκεῖνον, ὅστις θὰ τὸν ἡγάπα.¹ Ο λόγος παρουσιάζει δχι καλὸν ὑφος και περιλαμβάνει μίαν σειράν σκέψεων και ἐπιχειρημάτων πολὺ κοινῶν και μὴ δυναμένων νὰ προκαλέσουν τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐνῷ δὲ δ Φαῖδρος εἰναι ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, δ Σωκράτης δὲν μένει εὐχαριστημένος και προσφέρεται νὰ πραγματευθῇ τὸ ἴδιον θέμα πολὺ καλύτερον. Αρχίζει λοιπὸν μὲ ἐπικεπασμένην τὴν κεφαλὴν—διὰ νὰ μὴ χάνῃ τάχα τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου και διὰ νὰ μὴ συγχύζηται «ἐξ αἰδοῦς» βλέπων τὸν Φαῖδρον—νὰ δμιλῇ, και παραστατικώτερα, μὲ περισσότερα ἐπιχειρήματα και μὲ μεγαλυτέραν ἐμβάθυνσιν νὰ ἔξεταζῃ τὸν ἔρωτα και νὰ περιγράφῃ τοὺς ἔξ αὐτοῦ κινδύνους. (237 κλέ.).

Αντιθέτως πρὸς τὸν Λυσίαν ὁ Σωκράτης εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς προσπαθεῖ νὰ εύρῃ και νὰ διατυπώσῃ τὸν δρισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἔρωτος. Πρὸ τούτου θεωρεῖ ἀδύνατον νὰ ἀποφανθῇ περὶ τοῦ ἀν ὠφελῆ ἢ βλάπτη. Ο Ἐρως λοιπὸν δρίζεται ὡς ἐπιθυμία. Δύο εἰδῶν ἐπιθυμίας διακρίνει ὁ Σωκράτης: «Τὴν ἐμφυτον ἐπιθυμίαν ἡ δονῶν» και τὴν «ἐπικτητον δόξαν (παράστασιν), τὴν ἐφιεμένην τοῦ ἀριστού» (237 d). Ο ἀνθρωπος, εἰς τὸν ὄποιον ἐπικρατοῦν αἱ τελευταῖαι αὐτοὶ ἐπιθυμίαι τοῦ ἀρίστου, λέγεται σ ὡ φρων. Αἱ κατώτεραι ἐπιθυμίαι, αἱ δποῖαι σύρουν εἰς ἡδονάς, φέρουν τὸ γενικὸν γνώρισμα τῆς «ὕβρεως». Ταύτης ὑπάρχουν πολλὰ ὀνόματα, ἀναλόγως πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἡδονῆς. Η γαστριμαργία, ἡ μέθη κλπ. εἰναι διάφορα τοιαῦτα ὀνόματα. Εν γένει ἐπιθυμίαι, ἀνευ λογικῆς και ἀνευ ἐννοίας τοῦ δρθοῦ, ἔχουσαι ἀντικείμενον τὸ σωματικὸν κάλλος εἰναι τοιαῦται κατωτέρας ἀξίας. Τοιαύτη ἐπιθυμία «πρὸς ἡδονὴν ἀχθεῖσα κάλλους, και ὑπὸ αὐτῶν ἀσυτῆς συγγενῶν ἐπιθυμιῶν ἐπὶ σωμάτων κάλλος ἐφρωμένως ρωσθεῖσα νικήσασα ἀγωγῆ, ἀπ' αὐτῆς τῆς ρώμης ἐπωνυμίαν λαβούσα, ἔρως ἐκληθῆ»¹ (237e–238c). Ο δρισμὸς αὐτὸς λοιπὸν ἀποδεικνύει, κατὰ

λόγου τίνος τοῦ Λυσίου, ἀλλὰ περὶ τεχνικωτάτης ἀπομιμήσεως τοῦ ὑφους και τῆς ρητορικῆς τέχνης τούτου παρὰ τοῦ Πλάτωνος.

1. Σημ. Τὰ ἐν τῷ Φαῖδρῳ πρέπει μετὰ προσοχῆς μεγάλης νὰ χωρίζωνται εἰς σοβαρῶς φιλοσοφικά λεγόμενα και εἰς ἀνευ σοβαρότητος, ἀπὸ ποιητικὸν ἐνθουσιασμὸν ἢ ἀπὸ ρητορικὴν ἀπομίμησιν λεγόμενα. Τούτο, διότι πολλὰ ἀντιτίθενται εἰς τὴν ἰδεολογίαν τοῦ Πλάτωνος και ἀλλα δὲν ἔχουν

τὸν Σωκράτην, ὅτι ἡ ἐπικειμενία πρὸς ἑραστὴν καὶ φίλον, εἰς τοῦ δποίου τὴν ψυχὴν κυριαρχεῖ ἡ ἀλογος ἐπιθυμία, εἰναι ἐπικίνδυνος καὶ βλαβερά. 'Ο τοιοῦτος ἑραστὴς θὰ προσπαθῇ νὰ ὑποτάσσῃ τὸν φίλον του παντοῦ καὶ πάντοτε, θὰ φροντίζῃ νὰ κρατῇ τοῦτον μακράν πάσης ἀσχολίας εἰς τὴν «θείαν φιλοσοφίαν» ἐκ φόβου μήπως αὐτὸς περιφρονηθῇ (239 b). 'Ἐραστὴς ἐλαυνόμενος ἀπὸ τὰς κατωτέρας ὄρμάς καὶ τὰ πάθη εἶναι πάντοτε ἴδιοτελῆς, ὁ ἔρως δὲ καὶ ἀγάπη ἐκ μέρους του εἶναι δπως ὁ ἔρως καὶ ἀγάπη τοῦ λύκου πρὸς τὸ ἀρνίον.

'Αφοῦ ἐτελείωσε τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Σωκράτης, αἴφνης λέγει ὅτι ώμιλησεν ἀσεβῶς πιος περὶ τοῦ ἔρωτος καθὼς ὁ Λυσίας, καὶ τώρα θέλει νὰ παλινωδήσῃ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Στησίχόρου. 'Ακολούθως διὰ μακρῶν (243 e—257 b) διμιλεῖ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἐρωτος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει βαθυτέρας φιλοσοφικῆς ἀντιλήψεως. Πρέπει νὰ διμολογηθῇ, λέγει ὁ Σωκράτης, ὅτι δέρῶν εἶναι ἐκτὸς ἑαυτοῦ καὶ κατέχεται ὑπὸ «μ α ν ἵ α ç» ὅτι δὲν εἶναι σώφρων. 'Άλλ' ἡ μανία δὲν εἶναι κακόν πάντοτε, διότι «διὰ μανίας, θείᾳ δόσει διδούμενης, τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἡ μάνια, ἡ ἄλλως, ὑπὸ θείου ἐνθουσιασμοῦ. 'Εάν τις ἀνευ μανίας Μουσῶν ἔλθῃ εἰς τὰς θύρας τῆς ποιήσεως καὶ φαντάζηται ὅτι μόνον μὲ τὴν τέχνην του εἶναι δυνατὸν νὰ γίνη ἄριστος ποιητής, αὐτὸς ἀποδεικνύει ὅτι ὡς ποιητὴς εἶναι ἀτελῆς καὶ ἡ ποίησίς του εἶναι ἀνευ ἀξίας.

'Άλλ' ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἔρως εἶναι εἶδος τοιαύτης μανίας, ἡ τοιούτου ἐνθουσιασμοῦ, δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι καὶ ὠφέλιμος. 'Η ὠφέλιμότης αὐτοῦ πρέπει νὰ καταστῇ φανερὰ δι' ἔρευντος τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν. 'Η ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, διότι τὸ «ἀεικίνητον καὶ ἑαυτὸν κινοῦν εἶναι ἀθάνατον», ἡ δὲ ψυχὴ κινεῖ ἑαυτὴν καὶ τὸ σῶμα. 'Ώς τοιαύτη, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ ἀρχὴν καὶ αἰτίαν κινήσεως, εἶναι ἀγέννητος καὶ ἀδιάφθορος. Διότι ἔαν ἔξελειπεν ἡ αἰτία τῆς κινήσεως, δοκόσμος ὅλος, τὸ πᾶν, κατὶ δούρωνδες καὶ ἡ γῆ, θὰ κατεδικάζοντο εἰς ἀκινησίαν καὶ νέκραν¹). 'Οτι δὲ τὸ ἑαυτὸν κινοῦν εἶναι ψυχὴ, καθίσταται φανερὸν ἀπὸ τὸ ὅτι πᾶν σῶμα κινούμενον ἔσωθεν εἶναι ἀψυχον, πᾶν δὲ τὸ ἔσωθεν κινοῦν ἑαυτὸν εἶναι ἔμψυχον.

εχέσιν πρὸς αὐτὴν, δπως λ.χ. τὸ περὶ ἔρωτος περιεχόμενον τοῦ λόγου τοῦ Λυσίου, τὸ ὅποιον εἶναι εἰλημμένον ἀπὸ τὴν κοινὴν ἀντιληψιν. Τὸν Ισχυρισμὸν μας τοῦτον ἐπιβεβαίωντει καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης ἐν Φαίδρῳ (257a).

1. Πρόκειται περὶ συντηρήσεως τῆς ἐνεργείας.

‘Η ψυχὴ παρομοιάζεται πρὸς ἡνίοχον καὶ ἀμαξῖν συρομένην ὑπὸ δύο ἵππων πτερωτῶν. Οἱ ἵπποι εἶναι διάφοροι· ὁ εἰς εἶναι καλός τε καὶ ἀγαθὸς καὶ ἐκ τοιούτων» ὁ ἔτερος εἶναι κακὸς καὶ ἄγριος (246 b, 253 de). Μόνον εἰς τοὺς θεούς καὶ ὁ ἡνίοχος καὶ ἀμφότεροι οἱ ἵπποι εἶναι «ἀγοθοὶ καὶ ἐξ ἀγαθῶν». Κατ’ ἀρχὰς καὶ προτοῦ εἰσέλθουν εἰς σῶμα, αἱ ψυχαὶ πετοῦν ἐλευθέρως ἀνὰ τοὺς οὐρανούς καὶ διατρέχουν ὅλον τὸν κόσμον, διότι εἶναι (ἐπτερωμέναι). Αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων προσπαθοῦν νὰ ἀκολουθήσουν τὴν θείαν ξυνωρίδα, τὸ τοιοῦτον ὅμως μετὰ μεγάλης δυσκολίας κατορθώνουν, διότι ὁ κακὸς ἵππος τῆς ἴδικῆς των ξυνωρίδες σύρει αὐτὰς πρὸς τὰ κάτω. Μόνον αἱ ψυχαὶ τῶν θεῶν ἐπιτυγχάνουν νὰ φέρουν εἰς πέρας τὴν πτῆσιν αὐτὴν καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸν ἔξω τοῦ οὐρανίου θόλου χῶρον, ὅπου «ἔπι τῷ τοῦ οὐρανοῦ νῷ τῷ φέρειν» στέκονται καὶ οὔτω διαρκούστης τῆς στροφῆς (περιφορᾶς) τοῦ οὐρανοῦ, βλέποντας «τὰ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ». Ἐκεῖ ὑπάρχει ὁ κόσμος τῶν ιδεῶν, «ἡ ἀχρώματός τε καὶ ἀσχημάτιστος καὶ ἀναφής (ἀπρόσιτος εἰς τὴν ἀφήν) οὐσία ὅντως οὖσα», ἡ ἀληθής πραγματικότης, τὴν ὅποιαν μόνον ὁ ἡνίοχος (κυβερνήτης) διὰ τοῦ νοὸς δύναται νὰ ἴδῃ. Εἰς τὸν ὑπερουράνιον αὐτὸν τόπον ὑπάρχει τῇ δικαιοσύνῃ, ἡ σωφροσύνη, ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὅποια σχετίζεται πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀντικείμενα καὶ εἶναι διάφορος εἰς τὸν ἔνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον. Αὐτὰ καὶ τὰ ἄλλα παρόμοια ἀφοῦ ἴδῃ καὶ ἀπολαύσῃ ἡ θεία ψυχὴ, ἐπιστρέφει εἰς «τὸ εἶσω τοῦ οὐρανοῦ» καὶ ὁ ἡνίοχος ἀφοῦ δῦνηγήσῃ τοὺς ἵππους εἰς τὴν φάτνην ποτίζει αὐτοὺς μὲν ἀμφορσίαν καὶ νέκταρ. Αἱ ἄλλαι ψυχαὶ δὲν φθάνουν ἔως ἐκεῖ ἐπάνω. Μόνον ἐκεῖναι, αἱ ὅποιαι δύνανται νὰ ἀκολουθοῦν καλύτερον τοὺς θεούς κατορθώνουν νὰ φθάσουν μέχρι τοῦ σημείου ὃπου ἡ κεφαλὴ τοῦ ἡνιόχου δλίγον χρονικὸν διάστημα ὑψώνεται ὑπεράνω τοῦ οὐρανίου θόλου καὶ ρίπτει μερικὰ βλέμματα εἰς τοὺς κόσμον τῶν ιδεῶν. Πολλαὶ δύμως ἐκ τῶν τοιούτων ψυχῶν χάνουν τὰ πτερά των καὶ πίπτουν εἰς τὴν γῆν, διότι ἀπὸ τὰς κακὰς τάσεις καὶ πράξεις γίνονται βαρύτεραι καὶ τὰ πτερά των πίπτουν. Οἱ ἵπποι τῶν τοιούτων ψυχῶν τρέφονται μὲν παραστάσεις, «τροφῇ δοξαστῇ χρῶνται» (246d–248b). Αἱ εἰς τὴν γῆν πίπτουσαι ψυχαὶ εἰσέρχονται εἰς σῶματα ἀνθρώπων ἡ ζώων. Ψυχὴ δύμως ἴδούσα τι ἐκ τοῦ κόσμου τῶν ιδεῶν εἰσέρχεται εἰς σῶμα ἀνθρώπου, καὶ ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πόσα εἶδε καὶ γνωρίζει ἀπὸ τὰς ἴδεας νὰ γίνη διάστημα.

τῆς δ ἀνθρωπος τοιοῦτος ή τοιοῦτος. 'Εννέα εἰδῶν ἀνθρώπους ἀνταποκρινομένους πρὸς ἐννέα βαθμίδας τελειότητος, ἀπαριθμεῖ ἐνταῦθα ὁ Πλάτων. Τὴν πρώτην καὶ ἀνωτάτην βαθμίδα κατέχει ἡ ψυχὴ «φιλοσόφου τῇ φιλοκάλου ἡ μουσικοῦ τίνος καὶ ἔρωτικοῦ». Ἀκολουθεῖ ἡ ψυχὴ καὶ φύσις τοῦ «βασιλέως ἐνύμου τῷ πολεμικῷ καὶ ἀρχικοῦ». Τρίτη ἔρχεται ἡ τοῦ «πολιτικοῦ, τῇνος οἰκονομικοῦ ἡ χρηματιστικοῦ». Τετάρτη ἡ «φιλοπόνου, ἡ γυμναστικοῦ, ἡ περὶ σώματος ἵασίν τίνος ἐσομένου». Πέμπτη είναι ἡ «μαντικὸν βίον ἡ τίνα τελεστικὸν ἔξουσα». Εἰς τὴν ἑκταῖν κατωτέραν βαθμίδα τάσσεται μὲ τὴν ψυχὴν του «ὁ ποιητικὸς ἡ τῶν περὶ μίμησίν τις ἄλλος». Τὴν ἐβδόμην βαθμίδα κατέχει «ὁ δημιουργικὸς ἡ γεωργικός», τὴν διγδόην δ «σοφιστικὸς ἡ δημοκοπικός» καὶ τὴν ἐνάτην «ὁ τυραννικός». Ἐξαρτάται ἀπὸ τὰς ἐπιδόσεις καὶ ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τῆς ψυχῆς ἡ μετὰ ταῦτα τύχη της καθώς καὶ τὸ εἰς ποίου εἶδους σῶμα θὰ εἰσέλθῃ κατόπιν. Μόνον μετὰ παρέλευσιν 10.000 ἑτῶν ἀποκτοῦν ἐκ νέου πτερὰ καὶ πετοῦν πρὸς τὸν ὑπερουράνιον τόπον αἱ ψυχαι. Ἐκ τούτων, ἐκεῖναι αἱ ὅποιαι τρεῖς φοράς κατὰ σειρὰν ἔζησαν τὴν ζωὴν φιλοσόφου ἐπιστρέφουν μετὰ παρέλευσιν τριῶν χιλιετηρίδων. Αἱ λοιπαὶ ψυχαι μετὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς φέρονται ἐνώπιον δικαστηρίου καὶ στέλλονται εἴτε εἰς τὸν "Ἄδην διπου τιμωροῦνται, εἴτε εἰς τὸν οὐρανὸν ὃπου ἀνταμείβονται, μετὰ παρέλευσιν δὲ χιλίων ἑτῶν διὰ κλήρου ἡ ἐκλογῆς ἐπανέρχονται εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰσέρχονται εἰς σώματα ἀνθρώπων ἡ ζώων. (248 – 249 b).

'Απὸ τὸν τοιαύτην ἔξετασιν τῆς ψυχῆς παράγεται τώρα δ 'Ἐρως ὡς τάσις πρὸς τὸ ἴδεῖδες, ἐξ ἀναμνήσεως τῶν ὅσων εἶδεν ἡ ψυχὴ εἰς τὸν κόσμον τῶν ἴδεῶν. 'Ἐρως εἴναι τὸ συναίσθημα, τὸ δποίον καταλαμβάνει τὸν ἀνθρώπον ἀμαίδη τὸ ὥραίον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοιουτορόπως ἐνθυμηθῆται τὴν ἴδεώδη ἐκείνην ὡραιότητα, ἡν εἶδεν ἡ ψυχὴ τοῦ προτοῦ ἐλθη εἰς τὸ σῶμά του. Μόλις ἀντικρύσῃ καὶ διακρίνῃ τὴν ὡραιότητα αὐτὴν δ ἀνθρωπος, ἀρχίζουν νὰ μεγαλώνουν τὰ πτερὰ τῆς ψυχῆς του. 'Ἐπι τῆς γῆς εύρισκομεν «δύμωιματα» μόνον τῶν ἴδεῶν (250a), καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὅπως λ.χ. ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη δύσκολον είναι νὰ διακριθοῦν. Τὸ καλὸν (ώραιον) δύμως καὶ πρότερον ἔχουν ἴδει αἱ ψυχαι ἐν ὅλῃ τῇ λαμπρότητι του, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς αἰσθανόμεθα αὐτὸ διὰ τῆς ὀράσεως, τῆς κυριωτέρας καὶ ὀξυτέρας τῶν αἰσθήσεων. 'Εντεῦθεν προκύπτει δ θεῖος ἐνθουσι-

ασμὸς τοῦ "Ἐρωτος, ὁ ὅποιος κάμνει τὸν ἔρῶντα νὰ προσπαθῇ νὰ ἔξομοιώσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀγαπωμένου πρὸς τὸν Θεόν, διὸ ἀπὸ τῆς προϋπάρχεως λατρεύει καὶ ὑπηρετεῖ ἡ ψυχὴ του. 'Ο ἔρως ὅμως ἀσκεῖ διάφορον ἐπίδρασιν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς ψυχῆς. 'Ο ἡνίοχος (νοῦς, τὸ λογιστικόν), ὁ καλὸς ἵππος (τὸ θυμικόν), καὶ ὁ κακὸς ἵππος (τὸ ἐπιθυμητικόν) εἶναι διάφοροι κατὰ τὰς τάσεις των. 'Ο κακὸς ἵππος (τὸ ἐπιθυμητικόν) τείνει μόνον πρὸς τὰς ύλικὰς ἀπολαύσεις, συγκρατεῖται ὅμως ἀπὸ τὸν ἡνίοχον βοηθούμενον καὶ ἀπὸ τὸν καλὸν ἵππον. Καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγαπωμένου καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸν "Ἐρωτα, ὁ φτιὲς ἐπίστης διαφόρως ἐπιδρᾷ εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο τὸ νὰ ἀποκτήσουν αἱ ψυχαὶ πτερὰ καὶ νὰ ἀνυψωθοῦν εἰς τὸ ὑπερουράνιον, ἔχαρτάται ἐκ τοῦ ἀνθράκησθεν εἰς τὸν ἄγῶνα αὐτὸν τὰ ἀνώτερα καὶ εὐγενέστερα μέρη τῆς ψυχῆς. 'Εὰν ὁ κακὸς ἵππος, αἱ ἐπιθυμίαι καὶ ἀπολαύσεις, ἐπικρατοῦν, τότε συμπαρασύρουν καὶ τὸ θυμικὸν καὶ τὸ λογιστικόν, διὸ ἀνθρωπος οὔτε θέλει οὔτε σκέπτεται ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν του. "Αν πάλιν δὲ δῆγός, ὁ νοῦς, κερδίσῃ καὶ ἔχῃ συμβοηθὸν τὸ θυμικόν, τότε αἱ ἐπιθυμίαι τίθενται εἰς τὰς διαταγάς του, διὸ ἀνθρωπος, τίποτε δὲν ἐπιθυμεῖ καὶ δὲν θέλει, παρὰ διὰ τοῦ λέγει ὁ νοῦς καὶ τὸ λογιστικόν.

Μετὰ τὸν τοιοῦτον δρισμὸν καὶ τοῦ "Ἐρωτος, ἐπαναφέρεται ἡ συζήτησις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Λυσίου καὶ εἰς τὴν ρητορικήν. 'Ο Λυσίας κρίνεται αὐστηρότατα. Τὰ εἰς τὸν «Γοργίαν» λεχθέντα περὶ τῆς ρητορικῆς, ως μὴ ἐπιστήμης καὶ τέχνης, ἀλλ' ὡς «ἐμπειρίας τίνος καὶ τριβῆς» τονίζονται καὶ ἐνταῦθα. 'Ο Φαῖδρος ἔχει ἀκούσει ὅτι ὁ ρήτωρ, ως ἀσχολούμενος εἰς λόγους καὶ εἰς τὴν τέχνην τούτων, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Εἰς τοῦτο ὅμως ἀντιτίθεται ὁ Σωκράτης λέγων ὅτι ὅπωσδήποτε ὁ ρήτωρ πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, ἀφοῦ ἀλλως τε περὶ τούτων διαιλεῖ πρὸ τῶν συνελεύσεων καὶ πρὸ τῶν δικαστηρίων. 'Αλλὰ καὶ τὸν συνήθη δρισμόν, ὅτι ἡ ρητορικὴ εἶναι τέχνη διὰ λόγων καθοδηγοῦσα καὶ κυβερνῶσα τὰς ψυχὰς ἐν συνελεύσει καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις (261 a), δὲν παραδέχεται ὁ Σωκράτης. 'Η ρητορικὴ ἀσκεῖ ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὸν ἴδιωτικὸν βίον καὶ εἰς μικρὰ πράγματα, ὅπου, κατὰ τὸ παράδειγμα Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου, εἶναι δυνατὸν νὰ κάμνῃ τὶς τοὺς ἀνθρώπους νὰ πιστεύουν ὅτι τὸ αὐτὸν εἶναι ἵσον καὶ ἀνισον, ἢ ἀπλοῦν καὶ πολλαπλοῦν καὶ στάσις ἡ κίνησις. 'Ακριβῶς δικαίως

καὶ ὅταν πρόκηται νὰ ἔξαπτάτῃ τις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δλλους, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ποιὸν εἶναι τὸ ἀληθὲς καὶ ποῖον εἶναι τὸ ψευδές. Ὅστε ὁ ρήτωρ εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων καὶ νὰ μὴ ἀρκῆται εἰς τὴν περὶ αὐτῶν δόξαν καὶ παράστασιν (261e–262c). Τὸν λόγον τοῦ Λυσίου θεωρεῖ λίαν ἐλαττωματικὸν ὁ Σωκράτης, τὸ μὲν διότι οὐδένα δρισμὸν τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ περιέχει, τὸ δὲ καὶ διότι οὐδεμίαν διάταξιν τῆς πορείας τῶν σκέψεων παρουσιάζει, ἐνῷ ὁ ρητορικὸς λόγος, ὅπως ὄργανικόν τι, πρέπει νὰ διακρίνηται εἰς ἀρχὴν, μέσον καὶ τέλος (264c). Οἱ λόγοι τοῦ Σωκράτους τούναντίον, τὸν Ἐρωτα διὰ τοῦ δρισμοῦ καὶ τῆς διακρίσεως εἰς εἶδος ἐπιθυμίας καὶ εἰς εἶδος μανίας, παρουσιάζουν ως «μὶ αὐτὸν ἐστὶν» καὶ ἐνότητα, ἥν χωρίζουν καταλλήλως εἰς εἴδη (265d,e). Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ἐνοποιεῖν καὶ χωρίζειν καταλλήλως καὶ δρθῶς, εἶναι τοῦ Διαλεκτικοῦ (266b,c).

‘Ο Φαῖδρος χαίρει ἀκούων τὴν συσχέτισιν Διαλεκτικοῦ καὶ ρήτορος. ‘Υπολείπεται δῆμος νὰ δρισθῇ ἀκριβέστερον ὁ ρήτωρ. Πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ τί ἄλλο ἀκόμη πρέπει νὰ κάμνῃ ὁ ρήτωρ. ‘Ο Σωκράτης ἀναφέρει πολλά ἐκ τῆς τέχνης τῶν ρητόρων, καὶ δι’ αὐτῶν παρουσιάζει τελείαν ἀπὸ πάστης ἀπόψεως γνῶσιν τῆς ρητορικῆς. ‘Ολα αὐτὰ δῆμος θεωρεῖ «πρὸ τῆς τέχνης ἀναγκαῖα μαθήματα» καὶ ὅχι τὴν ρητορικὴν τέχνην καθ’ ἑαυτήν. (268–269b). Διὰ νὰ γίνηται καλὸς ρήτωρ προϋποτίθενται τρία τινα: Ιδιοφυΐα (φύσει ρητορικὸν εἶναι), γνῶσις (ἐπιστήμη) καὶ ἀσκησίς (μελέτη) (269d). ‘Αλλὰ καὶ «ἀδολεσχία» καὶ θεωρίαι περὶ φύσεως (μετερεωλογία φύσεως πέρι) εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὸν ρήτορα, διότι ἡ ὑψηλοφροσύνη, ἡ μεγαλοφροσύνη καὶ «τὸ πάντη τελεσιουργόν» ἐκ τῶν τοιούτων ἀποκτᾶται, ὅπως μαρτυρεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ Περικλέους, ὅστις ἐμελέτησε τὸν Ἀναξαγόραν.

Πρὸς τούτοις ὁ ρήτωρ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ψυχολόγος, προσὸν τὸ δόποιον ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀποκτήσῃ ἐὰν δὲν μάθῃ τὰ κατὰ τὴν «τοῦ ὄλον φύσιν». Τοῦτο, διότι ἡ γνῶσις τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς ἔξαρτᾶται ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ὄλης φύσεως. Εἶναι ἀνάγκη ὁ ρήτωρ νὰ γνωρίζῃ τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, καθὼς καὶ πῶς δύναται νὰ ἀσκηθῇ ἐπίδρασις εἰς καθὲν ἐξ αὐτῶν. Ἐπίσης πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὰ διάφορα εἴδη τοῦ λόγου, καθὼς καὶ τὸ πῶς δι’ αὐτῶν δύναται νὰ ἐπιδράσῃ τις εἰς τὰς διαφόρους φύσεις. Μόνον ὅταν αὐταὶ αἱ βάσεις ὑπάρχουν εἰς τὸν ρήτορα, λαμβάνουν σπουδαιότητα καὶ σημασίαν καὶ τὰς ἄλλα ἔξωτερικὰ τεχνάσματα καὶ μέσα τῆς ρητορικῆς (270b–c).

272a). 'Αφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καταρρίπτεται ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ ρήτωρ δὲν ἔχει διάγκην νὰ ἐνδιαφέρηται τόσον διά τὴν ἀλήθειαν, ὅσον διά τὴν πιθανότητα, ὅτι δὲ τὸ πιθανὸν εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ ἀληθές, διά τοῦ ὅτι ὁ τὴν ἀλήθειαν γνωρίζων εἶναι κάλλιστα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ παριστάνῃ καὶ τὸ πιθανὸν καὶ τὸ «εἰκός», δίδεται πέρας εἰς τὴν περὶ ρητορικῆς τέχνης συζήτησιν (272–274).

'Αμέσως κατόπιν τίθεται τὸ ζήτημα ἀν καὶ κατὰ πόσον εἴναι «εὔ πρεπὲς» νὰ γράφῃ τις λόγους· 'Ο Σωκράτης ἀποφαίνεται ἐπὶ τῇ εύκαιρίᾳ ταύτη κατ' ἀρχὴν ἐναντίον τοῦ γραπτοῦ λόγου, διότι, κατ' αὐτὸν οὗτος βλάπτει τὴν μνήμην ἐνέκα μὴ ἐπιβαλλομένης ἀσκήσεως (ἀμελετησίας) καὶ τῷ ἀνθρώπῳ «σοφίας δόξαν, οὐκ ἀλήθειαν πορίζει». (275 a,b). 'Ο Θεύδ, δὲ Αἰγύπτιος ἐφευρέτης τῆς γραφῆς καὶ «πατήρ τῶν χραμμάτων» δὲν ἔπαινεῖται διά τὴν ἐφεύρεσίν του αὐτὴν ἀπὸ τὸν βασιλέα Θαμοῦν. 'Ο γραπτὸς λόγος εἶναι ὅπως ἡ νεκρὰ εἰκῶν καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν κατ' ἐπιθέσεων καὶ ἀντιλογιῶν (275 d-e). 'Ο μετ' ἐπιστήμης εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μανθάνοντος γραφόμενος λόγος, εἶναι ζωντανὸς καὶ ἔμψυχος καὶ «δυνατὸς μὲν ἀμῦναι ἑαυτῷ, ἐπιστήμων δὲ λέγειν τε καὶ σιγῆν πρὸς οὓς δεῖ». (276 a). 'Ο γραπτὸς λόγος εἶναι μᾶλλον παιδιά τις ἀνάλογος πρὸς παιδιάν σπειρούντος γεωργοῦ. "Οπως δύμως ὁ γεωργὸς ὅταν σοβαρῶς ἐργάζεται καὶ σπείρη μὲ τέχνην, περιμένει εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν τὸν καρπόν, οὗτος καὶ ὁ σοβαρῶς καταγινόμενος εἰς σπορὰν λόγων δὲν γράφει αὐτούς, ἀλλὰ διὰ τῆς Διαλέκτικης σπείρει καὶ φυτεύει αὐτούς εἰς ψυχὴν κατάλληλον, ὅπου θὰ βλαστήσουν καὶ θὰ δώσουν καρπούς.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Διαλόγου συγκεφαλαιώνονται παρὰ τοῦ Σωκράτους δύσι περὶ ρητορικῆς ἐλέχθησαν (277 b-c). Τὸ ζήτημα, ἀν εἶναι «εύπρεπὲς» νὰ γράφωνται λόγοι, ἔχαρτῇ δὲ Σωκράτης ἐκ τοῦ ἀν καὶ κατὰ πόσον διέλλων νὰ εἴπῃ ἡ νὰ γράψῃ λόγους, γνωρίζῃ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, καθὼς καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. (277 c) Καλύτερον δύμως θεωρεῖ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ νὰ γίνηται διὰ προφορικοῦ λόγου ἡ διδασκαλία¹). Διὰ τοὺς ρήτορας, ποιητὰς καὶ νομοθέτας, δύσι εἰς αὐτῶν γνωρίζουν (ἐπίστανται) πράγματι αὐτὰ τὰ ὅποια γράφουν, φρονεῖ

1. Σημ. Εἰς προηγούμενον Κεφάλαιον τοῦ παρόντος βιβλίου, ὅπου γίνεται λόγος περὶ γενέσεως καὶ διαμορφώσεως τοῦ Διαλόγου, διαφέρεται διατὶ διὰ πλάτων συνέγραψε, παρ' ὅλας τὰς τοιαύτας περὶ γραπτοῦ λόγου διντιλήψεις του.

δ Σωκράτης ὅτι θά ἔπειτε νὰ εὔρεθῆ ἐν ἄλλο καλύτερον ὅνομα. Σοφοὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διομασθοῦν, διότι ἡ ἐπωνυμία αὐτῇ μόνον εἰς τὸν Θεὸν ἀρμόζει. Θὰ ἦτο δυνατὸν ἐπομένως νὰ κληθοῦν «φιλόσοφοι», ἡ τοιοῦτόν τι (278 cd). Εἰς ἔρωτησιν τοῦ Φαιδρου εἰς ποίαν κατηγορίαν τῶν ρητόρων θὰ κατέτασσε τὸν Ἰσοκράτην, διότι νέος εἶναι ἀκόμη αὐτός. Ἐκφραζει δημώς τὴν ἐλπίδα καὶ προμαντεύει διότι, λόγῳ τῆς φιλοσοφικῆς του προδιαθέσεως, θὰ γίνη πολὺ καλύτερος ἀπό τὸν Λυσίαν καὶ ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς ρητορικῶν λόγων.

Κατόπιν τούτων, μὲ τὴν εὐχήν, ἡ ὁποία ἐτέθη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος Κεφαλαίου, τελειώνει διάλογος¹).

1. Σημ. "Οπως καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶδομεν, ἐνῷ περὶ ὀλων τῶν ἄλλων διαλόγων οἱ νεώτεροι καὶ σύγχρονοι ἑρευνηταὶ εἰναι σύμφωνοι περίπου ως πρὸς τὸν χρόνον συγγραφῆς καὶ τὴν διαδοχικὴν σειρὰν αὐτῶν, προκειμένου περὶ τοῦ Φαιδρου ὑπάρχουν ἀκόμη διάφοροι γνῶμαι. Διὰ τοῦτο, μόλονότι ἀπεφύγομεν ἐνταῦθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερῆ ἔξτασιν τοῦ ζητήματος τούτου τῶν Διαλόγων, ἀναγκαῖόν είναι νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν μετά τὴν Πολιτείαν τοποθέτησιν τοῦ Φαιδρου. Συγκρινόμενος διάλογος οὗτος πρὸς τὸν Γοργίαν παρουσιάζει ἀναμφιβόλως πρόοδον, διότι εἰς αὐτὸν τῆς ρητορικῆς ἡ θέσις ὡς πρὸς τὴν Φιλοσοφίαν καθορίζεται πληρέστερον καὶ ἐπιστημονικώτερον. Ἡ περὶ ἔρωτος θεωρία ἐν τῷ Φαιδρῷ παρουσιάζει πολὺ μεγαλυτέραν πρόοδον συγκρινομένη πρὸς τὴν περὶ ἔρωτος θεωρίαν ἐν τῷ Συμποσίῳ. Ἐν τῷ Φαιδρῷ διακρίνεται σαφῶς διάλογος κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας ἐπιθυμίας (Ἄρδονάς), ἔρμηνεύεται δηλαδὴ ψυχολογικῶς καλύτερον. Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ καλοῦ, αἱρεται πᾶν ἐμπόδιον ἐκ τοῦ μέσου διὰ τὴν δνοδον εἰς τὸν κόσμον τῶν Ἰδεῶν. Ταῦτα πάντα σημαίνουν λοιπὸν διότι διάλογος ἐρχεται μετά τὸν Γοργίαν, τὸν Μένωνα καὶ τὸ Συμπόσιον. Τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς, διπώς παρουσιάζεται ἐν τῷ Φαιδρῷ. Θέτει τοῦτον μετά καὶ τὸν Φαιδωναν εἰς τὸν διποίον γίνεται λόγος μόνον περὶ ἐνιαίας ψυχῆς, καὶ μόνον εἰς ἐνμέρος (94 de) διάλογον τοῦ Φαιδρου τίνος διακρίνεται ἡ καρδία καὶ τὸ θυμικόν. Μένει τώρας νὰ δρισθῇ διὰ τὸ Φαιδρος ἐγράφη πρὸ τῆς Πολιτείας, ἡ μετά ταύτην. Ὄτι τὸ τελευταῖον εἶναι πιθανώτερον, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ διότι ἡ ἐν τῷ Φαιδρῷ ἀλληγορικὴ παράστασις τῆς ψυχῆς ως ξυνωρίδος, θὰ ἦτο ἀκατανόητος ἐάν δὲν προηγείτο σαφῆς διαίρεσις τῆς ψυχῆς εἰς τρία μέρη διὰ τῆς Πολιτείας. Ὁ κακὸς ἵππος διάλογος τὸν ψυχὴν πρὸς τὰ κάτω κλπ. προϋποθέτει γνῶσιν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. Ἡ εἰς τοὺς Θεοὺς ἀποδιδομένη ίδιότης ἐν Φαιδρῷ (247a: πρόττων ἐκαστος αὐτῶν τὰ αὐτοῦ) γίνεται κατανοητὴ διάλογον σχετικῶς λέγονται ἐν τῇ Πολιτείᾳ κ.λ.π. Ἐάν λοιπὸν καὶ παρ' ὅλα ταῦτα θὰ ἥθελε τὶς υἱὸς θέση τὸν Φαιδρον πρὸ τῆς Πολιτείας, τότε πρέπει καὶ γίνη δεκτὸν διότι προφορικῶς τούλαχιστον είχε διδάξη διὰ τῶν Πλάτων διαθεωροῦνται ἀπαραίτητα διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ Φαιδρου προηγουμένως. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοιαύτη ἀντίληψις δὲν στηρίζεται, διὰ λάβη τις ὑπ' ὅψιν διότι διάλογος συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενόν του, δὲν ἐγράφη διάλογος τοῦ Φαιδρου προηγουμένους ἀναγνώστας, ἀλλὰ διὰ τὸ κοινὸν ἐν γίνει τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων.